

Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (toinen jaosto)

17 päivänä marraskuuta 2022*

Muutoksenhaku – Valtiontuet – SEUT 107 artiklan 1 kohta – Euroopan komission päätös korvauksista yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyvistä palveluista Sardinian lentoasemille – Sääntöjenvastaiset ja sisämarkkinoille soveltumattomat valtiontuet, joita Italian tasavalta on myöntänyt lentoyhtiöille lentoasemien pitäjien välityksellä – Valtiontuen käsite – Edun olemassaolon osoittaminen – Sen määrän määrittäminen – Yksityinen markkinataloustoimija -periaate – Sovellettavuus ja soveltaminen – Tavaroiden tai palvelujen yksityisen hankkijan kriteeri – Edellytykset – Todistustaakka

Yhdistetyissä asioissa C-331/20 P ja C-343/20 P,

joissa on kyse kahdesta Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 56 artiklaan perustuvasta valituksesta, jotka on pantu vireille 22.7. ja 23.7.2020,

Volotea, SA, kotipaikka Barcelona (Espanja), edustajinaan M. Carpagnano, avvocato, ja M. Nordmann, Rechtsanwalt,

valittajana asiassa C-331/20 P, ja

easyJet Airline Co. Ltd, kotipaikka Luton (Yhdistynyt kuningaskunta), edustajinaan A. Manzanque Valverde ja J. Rivas Andrés, abogados,

valittajana asiassa C-343/20 P,

ja jossa vastapuolena on

Euroopan komissio, asiamiehinään D. Grespan, S. Noë, L. Armati ja D. Recchia,

vastaajana ensimmäisessä oikeusasteessa,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (toinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja A. Prechal, sekä tuomarit M. L. Arastey Sahún, F. Biltgen, N. Wahl ja J. Passer (esittelevä tuomari),

julkisasiamies: T. Čapeta,

kirjaaja: A. Calot Escobar,

* Oikeudenkäyntikieli: englanti.

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä esitetyn,
kuultuaan julkisasiamiehen 7.4.2022 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,
on antanut seuraavan

tuomion

- 1 Valituksissaan Volotea, SA ja easyJet Airline Co. Ltd (jäljempänä easyJet) vaativat kumoamaan unionin yleisen tuomioistuimen 13.5.2020 antaman tuomion Volotea v. komissio (T-607/17, EU:T:2020:180; jäljempänä tuomio T-607/17) ja 13.5.2020 antaman tuomion easyJet Airline v. komissio (T-8/18, EU:T:2020:182; jäljempänä tuomio T-8/18) (jäljempänä yhdessä valituksenalaiset tuomiot), joissa kyseinen tuomioistuin hylkäsi Volotean ja easyJetin kanteet, joissa vaadittiin kumoamaan valtioneustusta SA.33983 (2013/C) (ex 2012/NN) (ex 2011/N) – Italia – korvaukset yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyvistä palveluista Sardinian lentoasemille 29.7.2016 annettu Euroopan komission päätös (EU) 2017/1861 (EUVL 2017, L 268, s. 1; jäljempänä riidanalainen päätös).

Asioiden taustat

- 2 Asioiden taustat, sellaisina kuin ne on esitetty valituksenalaisissa tuomioissa ja riidanalaisessa päätöksessä, voidaan tiivistää tämän tuomion kannalta seuraavasti.

Riidanalaiset toimenpiteet

- 3 Sardinian saarella (Italia) oli vuonna 2010 viisi lentoasemaa, mukaan lukien Cagliari-Elmasin (Italia) ja Olbian (Italia) lentoasemat.
- 4 Cagliari-Elmasin lentoaseman toiminnasta vastaa So.G.Aer SpA (jäljempänä Sogaer), jonka osakkeista yli 90 prosenttia vuosina 2010–2013 (jäljempänä vuodet 2010/2013) omisti Cagliariin kauppakamari, joka on julkinen yksikkö, joka ei ole Regione autonoma della Sardegna (Sardinian autonominen alue, Italia) (jäljempänä autonominen alue) valvonnassa. Olbian lentoaseman toiminnasta puolestaan vastasi saman jakson aikana Geasar SpA, jonka osakepääomasta lähes 80 prosenttia oli Meridiana SpA -nimisen yksityisen yhtiön omistuksessa.

Laki nro 10/2010

- 5 Autonominen alue antoi 13.4.2010 lentoliikenteen kehittämistoimia koskevan alueellisen lain nro 10 (legge regionale n. 10 – Misure per lo sviluppo del trasporto aereo; Bollettino ufficiale della Regione autonoma della Sardegna n. 12, 16.4.2010; jäljempänä laki nro 10/2010), jonka 3 §:ssä säädetään seuraavaa:

”1. Hyväksytään 19 700 000 [euron] menot vuodelle 2010 ja 24 500 000 [euron] menot kullekin vuodelle 2011–2013 saaren lentoasemien rahoittamiseksi lentoliikenteen vahvistamiseksi ja kehittämiseksi yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyvinä palveluina, mukaan lukien lentoreittien kausiluonteisuuden vähentäminen lentoasemien rahoittamisesta ja alueellisilta lentoasemilta liikennöivien lentoyhtiöiden toiminnan aloittamista koskevaa valtioneutukea

koskevista suuntaviivoista [9.12.2005] annetun komission tiedonannon 2005/C 312/01 [(EUVL 2005, C 312, s. 1)] mukaisesti.

2. Liikenteen tarjonnan kriteerit, luonne ja kesto sekä lentoasemien pitäjien toimintasuunnitelmien laatimisesta annetut ohjeet – – määrittellään aluehallituksen päätöksellä.

3. Edellä 2 momentissa tarkoitettu päätöslauselma ja toimintasuunnitelmat, mukaan lukien lentoasemien hallinnointiyhtiöiden tämän lain voimaantulopäivänä jo määrittelemät toimintasuunnitelmat ja niitä vastaavat toimet ja sopimukset, rahoitetaan, jos ne on laadittu liikenteen tarjonnan kriteerien, luonteen ja keston sekä 2 momentissa tarkoitettujen ohjeiden mukaisesti, ja niistä on annettava etukäteen asiasta vastaavan komitean sitova lausunto.”

Lain nro 10/2010 3 §:n täytäntöönpanotoimet

- 6 Autonomisen alueen hallitus toteutti useita lain nro 10/2010 3 §:ssä säädettyjen toimenpiteiden täytäntöönpanotoimia, joita ovat muun muassa 29.7.2010 tehty aluevaltuuston päätös nro 29/36 (deliberazione della Giunta regionale n. 29/36), 6.12.2010 tehty aluevaltuuston päätös nro 43/37 (deliberazione della Giunta regionale n. 43/37, jäljempänä päätös nro 43/37) ja 23.12.2011 tehty aluevaltuuston päätös nro 52/117 (deliberazione della Giunta regionale n. 52/117, jäljempänä päätös nro 52/117) (jäljempänä, yhdessä lain nro 10/2010 3 §:n kanssa, riidanalaiset toimenpiteet).
- 7 Näissä täytäntöönpanotoimissa määriteltiin kolmenlaisia toimia, joista lentoasemien pitäjät saattoivat saada autonomiselta alueelta korvausta vuosilta 2010/2013, eli
 - ”lentoyhtiöiden lentoliikenteen lisääminen” (toiminta 1) määrittellään kaupallisten strategioiden käyttöön ottamiseksi ja lentoliikennepalvelujen tarjoamiseksi, joiden tavoitteena on ja joissa on kyse siitä, että matkailuliikenteen kausiluonteisuutta vähennetään, lentoyhteyksien määrää lisätään, lentojen tiheyttä lisätään sekä matkustajakapasiteettia ja matkustajaliikennekapasiteettia vahvistetaan;
 - se, että ”lentoyhtiöt edistävät Sardinian saarta matkailukohteena” (toiminta 2) määrittellään siten, että se käsittää sellaisten markkinointi- ja mainontapalvelujen tarjoamisen, joiden tarkoituksena on lisätä matkustajien määrää ja mainostaa saaren lentoasemien vaikutusalueita;
 - ”lentoasemien pitäjien [autonomisen] alueen puolesta kolmansille palveluntarjoajille (muille kuin lentoyhtiöille) tehtäväksi antamat muut edistämistoimet” (toimi 3).
- 8 Lisäksi tämän tuomion 6 kohdassa mainitussa aluevaltuuston päätöksessä nro 29/36 täsmennettiin muun muassa, että lain nro 10/2010 3 §:ssä säädettyjen toimenpiteiden yleiset tavoitteet olivat Sardinian saaren taloudellisen, sosiaalisen ja alueellisen yhteenkuuluvuuden vahvistaminen sekä paikallistalouden, matkailun ja kulttuurin kehittäminen. Nämä yleiset tavoitteet oli tarkoitus saavuttaa ja toteuttaa käytännössä välitavoitteilla, joissa on kyse saaren eri lentoasemilta lähtevän ja niille suuntautuvan lentoliikenteen vahvistamisesta ja kehittämisestä erityisesti lisäämällä lentojen vuoroja ja kapasiteettia keskivilkkaan kauden ja talvikauden aikana sekä avaamalla uusia lentoreittejä.
- 9 Mainitussa päätöksessä määriteltiin lopuksi niiden liikennepalvelujen kriteerit, luonne ja kesto, joita varten voitiin myöntää rahoitusta kaudelle 2010/2013, sekä suuntaviivat toimintasuunnitelmille, joiden laatiminen saaren eri lentoasemia hallinnoivien julkisten tai yksityisten yksiköiden (jäljempänä lentoasemien pitäjät) toimesta ja autonomisen alueen niille

sen jälkeen myöntämä hyväksyminen oli tällaisen rahoituksen edellytys. Nämä toimintasuunnitelmat oli puolestaan tarkoitus panna täytäntöön näiden lentoasemien pitäjien ja lentoyhtiöiden välisillä sopimuksilla.

- 10 Kyseisestä päätöksestä ilmenee erityisesti lentoyhtiöiden lentoliikenteen lisäämisen (toiminta 1) osalta, että mainituissa toimintasuunnitelmissa oli yksilöitävä kansalliset tai kansainväliset strategisesti merkittävät reitit ja eriteltävä vuotuiset tavoitteet, jotka kunkin asianomaisen lentoaseman pitäjän näkökulmasta vaikuttivat toteutettavissa olevilta ja jotka koskivat lentojen tiheyttä, kuljetettavien matkustajien lukumäärää ja uusia avattavia lentoyhteyksiä. Lisäksi siltä osin kuin kyse on siitä, että lentoyhtiöt edistävät Sardinian saarta matkailukohteena (toiminta 2), näissä samoissa toimintasuunnitelmissa tuli määrittellä erityiset markkinointi- ja mainontapalvelut, joiden myötä oli tarkoitus kasvattaa kuljetettujen matkustajien määrää ja mainostaa asianomaisen lentoaseman vaikutusaluetta. Kummassakin tapauksessa kyseisten toimintasuunnitelmien tueksi oli esitettävä taloudellisia ja rahoituksellisia ennusteita tarjottavien palvelujen kannattavuusnäkemystä.
- 11 Lisäksi päätöksistä nro 43/37 ja nro 52/117 ilmenee, että sen jälkeen, kun autonominen alue oli hyväksynyt kyseessä olevat toimintasuunnitelmat, sen oli jaettava lain nro 10/2010 3 §:ssä tarkoitettut julkiset varat määrittämällä jokaiselle tukea hakeneelle lentoaseman pitäjälle myönnettävän rahoituksen määrä.
- 12 Tältä osin kyseisissä päätöksissä määrättiin erityisesti, että kullekin asianomaiselle lentoaseman pitäjälle myönnettävä rahoitus kattaa yhtäältä niiden kustannusten, joita kyseisen lentoaseman pitäjän toimintasuunnitelmansa täytäntöönpanoa varten valitsemille eri lentoyhtiöille aiheutuu niillä lentoaseman pitäjää kohtaan olevien velvoitteiden täyttämistä, kuten osapuolia sitovassa sopimuksessa määrätään, ja toisaalta sen tuoton välisen erotuksen, jota kukin näistä lentoyhtiöistä saa matkustajilleen myymistä lipuista. Lisäksi tämä rahoitus oli tarkoitus myöntää kolmessa erässä, joista ensimmäinen oli ennakkomaksu, toinen välimaksu ja kolmas jäljellä oleva osa, joka voitiin maksaa vasta sen jälkeen, kun tarjotut palvelut, saavutetut tulokset ja aiheutuneet kustannukset oli tarkastettu. Lopuksi mainituissa päätöksissä määrättiin, että autonominen alue ja lentoasemien pitäjät huolehtivat kukin omien toimivaltuuksiensa puitteissa sekä näiden palvelujen valvonnasta että niiden tarjoamisesta vastanneiden lentoyhtiöiden tulosten seurannasta. Tämä valvonta ja seuranta saattoivat johtaa muun muassa seuraamuksiin, jos lentoyhtiöt, jotka olivat tehneet lentoasemien pitäjien kanssa sopimuksia lentoliikenteen palveluista sekä markkinointi- ja mainontapalveluista, eivät olleet saavuttaneet niille asetettuja vuotuisia tavoitteita, sekä näille lentoyhtiöille maksettujen liiallisten korvausten takaisinperintään, kun otetaan huomioon niille todellisuudessa aiheutuneet kustannukset.

Riidanalaisten toimenpiteiden täytäntöönpano Volotean ja easyJetin osalta

- 13 Lentoasemien pitäjät, mukaan lukien Cagliari-Elmasin lentoaseman osalta Sogaer ja Olbian lentoaseman osalta Geasar, jotka olivat pyytäneet, että niihin sovellettaisiin riidanalaisilla toimenpiteillä käyttöön otettua järjestelmää, panivat tämän järjestelmän täytäntöön tekemällä useita sopimuksia lukuisten, niin perinteisten lentoyhtiöiden kuin halpalentoyhtiöiden ja tilauslentoyhtiöiden kanssa, kuten muun muassa Volotea ja easyJet.

– *Volotean tilanne*

- 14 Volotea on Espanjaan sijoittautunut lentoyhtiö, joka liikennöi lyhyiden lentoyhteyksien verkostoa useille Euroopan unionin alueella sijaitseville lentoasemille, mukaan lukien Cagliari-Elmasin ja Olbian lentoasemat.
- 15 Vastauksena Geasarin Olbian lentoaseman pitäjän asemassaan julkaisemaan kiinnostuksenilmaisupyyntöön Volotea esitti kyseiseltä lentoasemalta lähtevien ja sinne suuntautuvien lentoreittien liiketoiminta- ja kehittämissuunnitelman sekä markkinointi- ja mainontapalveluja koskevan ohjelman.
- 16 Kyseisen liiketoimintasuunnitelman ja ohjelman tutkittuaan Geasar esitti autonomiselle alueelle vuosia 2010 ja 2011/2013 koskevat toimintasuunnitelmat, joihin oli liitetty vastaavat rahoitushakemukset. Autonominen alue hyväksyi nämä toimintasuunnitelmat päätöksillä nro 43/37 ja nro 52/117, joissa se myös vahvisti määrät, jotka Geasarille oli määrä myöntää vuoden 2010 ja mainitun ajanjakson osalta.
- 17 Geasar ja Volotea tekivät 4.4.2012 ja 31.3.2013 kaksi sopimusta, jotka koskivat Bordeaux'hon (Ranska), Genovaan (Italia), Nantesiin (Ranska), Palermoon (Italia) ja Venetsiaan (Italia) suuntautuvien lentoyhteyksien liikennöimistä Volotean toimesta sekä markkinointi- ja mainontapalveluja, jotka koskevat uusien lentoyhteyksien perustamista sekä matkustajakapasiteetin ja matkustajaliikennekapasiteetin lisäämistä.
- 18 Lisäksi vastauksena Sogaerin Cagliari-Elmasin lentoaseman pitäjän asemassaan julkaisemaan ilmoitukseen Volotea esitti kyseiseltä lentoasemalta lähteviä ja sinne suuntautuvia lentoreittejä koskevan liiketoiminta- ja kehittämissuunnitelman sekä markkinointi- ja mainontapalveluja koskevan ohjelman.
- 19 Kyseisen liiketoimintasuunnitelman ja ohjelman tutkittuaan Sogaer esitti autonomiselle alueelle vuosia 2010 ja 2011/2013 koskevat toimintasuunnitelmat, joihin oli liitetty vastaavat rahoitushakemukset. Autonominen alue hyväksyi nämä toimintasuunnitelmat päätöksillä nro 43/37 ja nro 52/117, joissa se vahvisti Sogaerille vuodelle 2010 ja kyseiselle ajanjaksolle myönnetyn rahoituksen määrän.
- 20 Sogaer ja Volotea tekivät 26.2.2012 uusien lentoreittien perustamista sekä matkustajakapasiteetin ja matkustajaliikennekapasiteetin lisäämistä koskevien markkinointipalvelujen tarjoamista koskevan sopimuksen.

– *EasyJetin tilanne*

- 21 EasyJet on Yhdistyneeseen kuningaskuntaan sijoittautunut lentoyhtiö, joka liikennöi lyhyiden lentoyhteyksien verkostoa unionin alueella sijaitseville lentoasemille, mukaan lukien Cagliari-Elmasin ja Olbian lentoasemat.
- 22 Vastauksena Geasarin Olbian lentoaseman pitäjän asemassaan julkaisemaan kiinnostuksenilmaisupyyntöön easyJet esitti kyseiseltä lentoasemalta lähtevien ja sinne suuntautuvien lentoreittien liiketoiminta- ja kehittämissuunnitelman sekä markkinointi- ja mainontapalveluja koskevan ohjelman.

- 23 Sen jälkeen kun Geasar oli tutkinut tämän liiketoimintasuunnitelman ja ohjelman sekä esitellyt sen jälkeen tämän tuomion 15 kohdassa tarkoitetut toimintasuunnitelmat, jotka autonominen alue lopuksi hyväksyi, Geasar ja easyJet tekivät kolme sopimusta, joiden nojalla viimeksi mainittu sitoutui yhtäältä ylläpitämään tai varmistamaan suorat lentoreitit Olbian sekä Baselin (Sveitsi), Berliini-Schönefeldin (Saksa), Bristolin (Yhdistynyt kuningaskunta), Geneven (Sveitsi), Lontoo-Gatwickin (Yhdistynyt kuningaskunta), Lyonin (Ranska), Madrid-Barajasin (Espanja), Milano-Malpensan (Italia) ja Pariisi-Orlyn (Ranska) lentoasemien välillä ja saavuttamaan sopimusten mukaiset matkustajatavoitteet ja toisaalta panemaan täytäntöön markkinointi- ja mainontapalveluja koskevan ohjelman. Ensimmäinen näistä sopimuksista allekirjoitettiin 17.3.2011, ja se kattoi ajanjakson 28.3.2010–27.3.2011. Toinen näistä sopimuksista allekirjoitettiin 25.1.2012, ja se kattoi ajanjakson 27.3.2011–30.3.2013. Kolmas sopimus allekirjoitettiin 1.3.2013, ja se kattoi ajanjakson 27.3.2013–30.3.2014.
- 24 Vastauksena Sogaerin Cagliari-Elmasin lentoaseman pitäjän asemassaan julkaisemaan ilmoitukseen easyJet esitti tältä lentoasemalta lähtevien ja sinne suuntautuvien lentoyhteyksien liikennöinti- ja kehittämissuunnitelman sekä markkinointi- ja mainospalvelujen tarjoamista koskevan ohjelman.
- 25 Sen jälkeen kun Sogaerin oli tutkinut tämän toimintasuunnitelman ja ohjelman sekä esitellyt sen jälkeen tämän tuomion 19 kohdassa tarkoitetut toimintasuunnitelmat, jotka autonominen alue lopuksi hyväksyi, Sogaer ja easyJet tekivät ajanjakson 29.3.2010–28.3.2013 kattavan sopimuksen, jonka nojalla easyJet sitoutui yhtäältä ylläpitämään tai varmistamaan suorat lentoreitit Cagliari-Elmasin sekä Baselin, Berliini-Schönefeldin, Geneven ja Lontoo-Stanstedin (Yhdistynyt kuningaskunta) välillä ja saavuttamaan matkustajatavoitteet ja toisaalta tarjoamaan markkinointi- ja mainospalveluja.

Riidanalainen päätös

- 26 Italian tasavalta ilmoitti 30.11.2011 lain nro 10/2010 Euroopan komissiolle SEUT 108 artiklan 3 kohdan mukaisesti.
- 27 Komissio ilmoitti 23.1.2013 päivätyllä kirjeellä Italian tasavallalle päätöksestään aloittaa lailla nro 10/2010 käyttöön otettua järjestelmää koskeva SEUT 108 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu muodollinen tutkintamenettely. Tämä päätös julkaistiin 30.5.2013 Euroopan unionin virallisessa lehdessä (EUVL 2013, C 152, s. 30), ja komissio kehotti asianomaisia esittämään sille kyseistä järjestelmää koskevat mahdolliset huomautuksensa. Vastauksena tähän kehotukseen eri osapuolet, muun muassa Volotea ja easyJet, toimittivat komissiolle useaan kertaan kirjallisia huomautuksia.
- 28 Komissio teki 29.7.2016 riidanalaisen päätöksen, jonka päätösosassa on 1 artikla, jonka sanamuoto on seuraavaa:
- ”1. Järjestelmä, jonka Italia perusti – – lain [nro 10/2010] nojalla, ei ole [SEUT] 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua valtiontukea [Sogaerille] – – ja [Geasarille] – –
2. Järjestelmä, jonka Italia perusti lain nro 10/2010 nojalla, on [SEUT] 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua valtiontukea [15 lentoyhtiölle, muun muassa Volotealle ja easyJetille] siltä osin kuin se koskee kyseisten lentoyhtiöiden toimintaa Cagliari-Elmasin lentoasemalla ja Olbian lentoasemalla.

3. Italia on pannut 2 kohdassa tarkoitetun tuen täytäntöön [SEUT] 108 artiklan 3 kohdan vastaisesti.
4. Edellä 2 kohdassa tarkoitettu valtiontuki ei sovellu sisämarkkinoille.”
- 29 Kyseisen päätöksen 2–4 artiklassa asetetaan muun muassa Italian tasavallalle velvollisuus periä sen 1 artiklassa tarkoitettu tuki välittömästi ja tehokkaasti takaisin tuensaajilta ja toimittaa komissiolle useita tätä takaisinperintää koskevia tietoja.
- 30 Riidanalaisen päätöksen 394–406 perustelukappaleesta ilmenee, että kyseinen toimielin katsoi lähinnä, ettei riidanalaisia toimenpiteitä voitu kahdesta eri syystä luokitella valtiontueksi, joka oli hyödyttänyt kyseessä olevia lentoasemien pitäjiä. Yhtäältä näitä lentoasemien pitäjiä ei voitu pitää kyseisillä toimenpiteillä käyttöön otetun valtiontukiohjelman nojalla myönnetyn edun ”suorina edunsaajina”, koska ne olivat toimineet oikeudellisesti ja tosiasiallisesti ”välittäjinä” autonomisen alueen lukuun ja siirtäneet kaikki sen kyseisen järjestelmän nojalla hankkimat julkiset varat lentoyhtiöille, joihin ne olivat sopimussuhteessa. Toisaalta niiden ei myöskään voitu katsoa saaneen mainitun järjestelmän mukaista ”välillistä etua”, koska ne olivat hyötäneet ”pelkistä” kyseiseen järjestelmään liittyvistä ”toissijaisista taloudellisista vaikutuksista”, jotka olivat samankaltaisia kuin vaikutukset, jotka olivat hyödyttäneet muilla matkailuun liittyvillä talouden aloilla toimivia yrityksiä.
- 31 Sitä vastoin komissio luokitteli riidanalaiset toimenpiteet valtiontueksi, joka on hyödyttänyt riidanalaisen päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuja lentoyhtiöitä.
- 32 Tältä osin komissio muun muassa katsoi yhtäältä, että nämä toimenpiteet perustuivat lakiin, jossa säädetään julkisten varojen myöntämisestä tiettyjen Sardinian lentoasemien pitäjille ja näiden julkisten varojen myöhemmästä osoittamisesta näiden lentoasemien pitäjien lentoyhtiöiden kanssa tekemien sopimusten rahoittamiseen sellaisen järjestelyn puitteissa, jonka pääasialliset osatekijät vahvistettiin tässä laissa ja johon sovellettiin autonomisen alueen valvontaa ja joiden osatekijöiden perusteella kyseinen toimielin vahvisti valtion varojen olemassaolon (355–361 perustelukappale).
- 33 Toisaalta komissio katsoi lähinnä, että mainituilla toimenpiteillä myönnettiin lentoyhtiöille avustusta, joka muodosti SEUT 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua etua, jota ei ollut tarpeen tutkia yksityinen markkinataloustoimija -periaatteen kannalta (362–388 perustelukappale).
- 34 Lisäksi komissio katsoi riidanalaisessa päätöksessä, että lentoyhtiöille täten myönnetty valtiontuki oli lainvastainen (407–409 perustelukappale) ja sisämarkkinoille soveltumaton (410–421 perustelukappale).

Tuomio T-607/17

- 35 Volotea nosti unionin yleisen tuomioistuimen kirjaamoon 6.9.2017 toimittamallaan kannekirjelmällä kanteen, jossa se vaati riidanalaisen päätöksen kumoamista osittain, siltä osin kuin se koski valtiontukea, jota se väitetysti sai lailla nro 10/2010 käyttöön otetun järjestelmän nojalla.

- 36 Volotea esitti vaatimustensa tueksi viisi kanneperustetta, joista ensimmäinen koski SEUT 107 artiklan 1 kohdan rikkomista, toinen SEUT 107 artiklan 3 kohdan rikkomista, kolmas Italian tasavallalle osoitetun takaisinperimistä koskevan välipäätöksen lainvastaisuutta, neljäs komission huolellisuusvelvoitteen laiminlyöntiä riidanalaisen päätöksen tekemistä edeltäneen menettelyn yhteydessä ja viides perustelujen puuttumista ja ristiriitaisia perusteluita.
- 37 Unionin yleinen tuomioistuin katsoi tuomiossa T-607/17, ettei mikään näistä kanneperusteista ollut perusteltu, ja se hylkäsi näin ollen kanteen kokonaisuudessaan.

Tuomio T-8/18

- 38 EasyJet nosti unionin yleisen tuomioistuimen kirjaamoon 11.1.2018 toimittamallaan kannekirjelmällä kanteen, jossa se vaati riidanalaisen päätöksen kumoamista kokonaisuudessaan tai toissijaisesti siltä osin kuin se koski valtiontukea, jota se oli väitetysti saanut lailla nro 10/2010 käyttöön otetun järjestelmän nojalla.
- 39 EasyJet esitti vaatimustensa tueksi kuusi kanneperustetta, joista kolme ensimmäistä koskivat lähinnä SEUT 107 artiklan 1 kohdan rikkomista, neljäs SEUT 107 artiklan 3 kohdan rikkomista, viides luottamuksensuojan periaatteen loukkaamista ja kuudes perustelujen puuttumista ja ristiriitaisia perusteluita.
- 40 Unionin yleinen tuomioistuin katsoi tuomiossa T-8/18 ensinnäkin, että kyseinen kanne voitiin ottaa tutkittavaksi vain siltä osin kuin siinä vaadittiin riidanalaisen päätöksen kumoamista easyJetiä koskevilta osin. Toiseksi kyseinen tuomioistuin katsoi, ettei yksikään sen esittämistä perusteluista ollut perusteltu. Näin ollen se hylkäsi kanteen kokonaisuudessaan.

Asianosaisten vaatimukset ja asian käsittelyn vaiheet unionin tuomioistuimessa

- 41 Volotea vaatii asiassa C-331/20 P esittämässään valituksessa, että unionin tuomioistuin
- kumoaa tuomion T-607/17
 - kumoaa riidanalaisen päätöksen sitä koskevilta osin tai toissijaisesti palauttaa asian unionin yleiseen tuomioistuimeen ja
 - velvoittaa komission korvaamaan ensimmäisessä oikeusasteessa ja muutoksenhakuvaiheessa aiheutuneet oikeudenkäyntikulut.
- 42 EasyJet vaatii asiassa C-343/20 P esittämässään valituksessa, että unionin tuomioistuin
- kumoaa tuomion T-8/18
 - kumoaa riidanalaisen päätöksen sitä koskevilta osin tai toissijaisesti palauttaa asian unionin yleiseen tuomioistuimeen ja
 - velvoittaa komission korvaamaan ensimmäisessä oikeusasteessa ja muutoksenhakuvaiheessa aiheutuneet oikeudenkäyntikulut.

- 43 Komissio vaatii, että unionin tuomioistuin hylkää nämä kaksi valitusta ja velvoittaa Volotean ja easyJetin korvaamaan oikeudenkäyntikulut.
- 44 Käsiteltävänä olevien asioiden asianosaisia pyydettiin 12.2.2021 päivätyillä kirjeillä esittämään huomautuksensa näiden asioiden mahdollisesta yhdistämisestä, ja asianosaiset noudattivat kehotusta asetetussa määräajassa.
- 45 Kyseiset asiat yhdistettiin 22.2.2021 tehdyllä päätöksellä suullista käsittelyä ja unionin tuomioistuimen ratkaisua varten esittelevän tuomarin ja julkisasiamiehen kuulemisen jälkeen.
- 46 Käsiteltävänä olevien asioiden asianosaisia pyydettiin 10.6.2021 vastaamaan kirjallisesti eräisiin unionin tuomioistuimen esittämiin kysymyksiin, minkä ne tekivät tätä varten asetetussa määräajassa.

Valitukset

- 47 Valituksensa tueksi Volotea vetoaa viiteen valitusperusteeseen, joista ensimmäinen koskee oikeudellisia virheitä SEUT 107 artiklan 1 kohdan tulkinnassa ja soveltamisessa käsiteltävässä asiassa, toinen oikeudellisia virheitä SEUT 107 artiklan 3 kohdan tulkinnassa ja soveltamisessa, kolmas oikeudellisia virheitä luottamuksensuojan periaatteen soveltamisessa, neljäs oikeudellista virhettä SEUT 296 artiklan 2 kohdassa määrätyn perusteluvollisuuden noudattamisen arvioinnissa ja viides Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artiklassa määrätyn tehokkaita oikeussuojakeinoja koskevan oikeuden loukkaamista.
- 48 Ensimmäinen näistä viidestä kanneperusteesta jakautuu neljään erilliseen väitteeseen, jotka koskevat edun olemassaoloa koskevien edellytysten tulkintaa ja soveltamista käsiteltävässä asiassa, kyseisen edun valikoivuutta, valtion varojen olemassaoloa ja kilpailun vääristymistä, josta valtioneuvoston olemassaolo SEUT 107 artiklan 1 kohdan mukaan riippuu.
- 49 EasyJet puolestaan vetoaa neljään valitusperusteeseen, jotka kaikki koskevat lähinnä oikeudellisia virheitä SEUT 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuna edun olemassaoloa koskevan edellytyksen tulkinnassa ja soveltamisessa käsiteltävässä asiassa.
- 50 Koska asiassa C-331/20 P esitetyn ensimmäisen valitusperusteen ensimmäinen väite ja asiassa C-343/20 P esitetyt neljä valitusperustetta ovat suurelta osin päällekkäisiä, ne on tarkasteltava yhdessä.

Asianosaisten lausumat

Asiassa C-331/20 P esitetyn ensimmäisen valitusperusteen ensimmäinen väite

- 51 Ensinnäkin Volotea väittää lähinnä, että unionin yleinen tuomioistuin teki virheitä tulkitessaan SEUT 107 artiklan 1 kohdassa määrätyn edun olemassaoloa koskevaa edellytystä ja luonnehtiessaan oikeudellisesti käsiteltävän asian tosiseikkoja mainitun edellytyksen kannalta, kun se katsoi tuomion T-607/17 102–110 kohdassa, että lentoasemien pitäjien, joiden kanssa se teki sopimuksia lentoliikenteen palveluista sekä markkinointi- ja mainontapalveluista, ei voitu katsoa saaneen etua autonomiselta alueelta, koska ne olivat toimineet vain välittäjinä tämän viimeksi mainitun lukuun. Kuten unionin yleisen tuomioistuimen itsensä kyseisen tuomion 92

- ja 169 kohdassa esittämistä tosiseikkoja koskevista toteamuksista ilmenee, kyseisillä lentoasemien pitäjillä oli riidanalaisilla toimenpiteillä käyttöön otetun järjestelmän täytäntöönpanon yhteydessä harkintavaltaa niiden lentoyhtiöiden valinnassa, joiden kanssa ne aikoivat tehdä sopimuksia palveluista, ja mukautettaessa niille näiden palveluiden suorittamisesta maksettavaa maksua ilman, että ne olisivat tältä osin autonomisen alueen valvonnassa. Lisäksi, toisin kuin unionin yleinen tuomioistuin Volotean mukaan totesi mainitun tuomion 103, 104, 115, 116 ja 120 kohdassa, kyseisillä lentoasemien pitäjillä oli näiden sopimusten tekemiseen taloudellinen ja kaupallinen intressi, joka muodostui Cagliari-Elmasin ja Olbian lentoasemien toiminnan ja houkuttelevuuden kasvattamisesta, ja ne rahoitettiin ainakin osittain asianomaisten lentoasemien pitäjien eli Sogaerin ja Geasarin omista varoista.
- 52 Toiseksi unionin yleinen tuomioistuin teki Volotean mukaan useita oikeudellisia virheitä, kun se katsoi tuomion T-607/17 116–121 ja 124–151 kohdassa, että kysymystä siitä, oliko Volotea saanut autonomisen alueen myöntämää etua, oli arvioitava soveltamalla pikemminkin tavaroiden tai palvelujen yksityisen hankkijan kriteeriä kuin yksityinen markkinataloustoimija -periaatetta.
- 53 Ensinnäkin yksityinen markkinataloustoimija -periaate on Volotean mukaan yleinen arviointiperuste, jota on sovellettava sen arvioimiseksi, suosiiko tietty julkinen toiminta yhtä tai useampaa yritystä myös silloin, kun tämä toiminta muodostuu, kuten käsiteltävässä asiassa, tavaroiden tai palvelujen hankkimisesta. Toisin kuin unionin yleinen tuomioistuin totesi tuomion T-607/17 116–121 ja 124–131 kohdassa, tätä periaatetta olisi näin ollen voitu soveltaa tai sitä olisi jopa pitänyt soveltaa käsiteltävässä asiassa, vaikka autonominen alue tavoittelikin julkisen politiikan tavoitteita ja vaikka se toimi tässä tarkoituksessa lentoasemien pitäjien, jotka eivät kaikki välttämättä ole itse julkisia yksiköitä, välityksellä. Valittaja väittää, että se pyrki riidanalaisilla toimenpiteillä konkreettisesti hankkimaan oikeudellisesti toimivaltaisten julkisten tai yksityisten yksiköiden välityksellä Sardinian saarelta lähteviä tai sinne suuntautuvia lentoliikennepalveluja sekä markkinointi- ja mainontapalveluja, joiden tarkoituksena ja vaikutuksena on tämän matkakohteen tunnettuuden edistäminen; tällä menettelyllä oli sen mukaan taloudellinen ulottuvuus.
- 54 Toiseksi tavaroiden tai palvelujen yksityisen hankkijan kriteeri, jonka unionin yleinen tuomioistuin valittajan mukaan vahvisti tuomion T-607/17 131–136 kohdassa, kun se katsoi, että se edellyttää kahden sellaisen edellytyksen täyttymisen tarkistamista, joista ensimmäinen koskee tavaroiden tai palvelujen todellista tarvetta niitä hankkivan henkilön kannalta ja toinen avoimen, läpinäkyvän ja syrjimättömän tarjouspyyntömenettelyn käynnistämistä, on valittajan mukaan moitittava. Kyseisen tuomioistuimen siitä tekemä tulkinta on nimittäin ristiriidassa SEUT 107 artiklan 1 kohdan kanssa, jossa ei muun muassa vahvisteta mitään automaattista yhteyttä tarjouspyyntömenettelyn toteuttamatta jättämisen ja kyseisessä määräyksessä tarkoitettun edun olemassaolon välille.
- 55 Lisäksi vaikka oletetaan, että mainittu kriteeri on sovellettavissa ja sitä on tulkittu asianmukaisesti, sitä sovellettiin valittajan mukaan käsiteltävässä asiassa tuomion T-607/17 137–151 kohdassa virheellisesti. Unionin yleisen tuomioistuimen tältä osin esittämistä niukoista, pintapuolisista ja perustelemattomista väitteistä huolimatta autonomisella alueella oli nimittäin todellinen tarve lentoliikenteen palveluille sekä markkinointi- ja mainontapalveluille. Koska komissio ei ole osoittanut, ettei julkisella yksiköllä, joka toimii tavaroiden tai palvelujen yksityisen hankkijan asemassa, ole todellista tarvetta tavaroille tai palveluille, tällaisen tarpeen olemassaolo on hyväksyttävä. Lisäksi, toisin kuin unionin yleinen tuomioistuin katsoi, lentoasemien pitäjien aloitteesta pantiin täytäntöön kiinnostuksenilmaisupyntömenettely, joka oli yhtä tehokas kuin tarjouspyyntömenettely.

- 56 Lopuksi unionin yleinen tuomioistuin asetti Volotealle perusteettomia näyttöä koskevia vaatimuksia tuomion T-607/17 105, 120, 143 ja 144 kohdassa arvostelemalla tätä toistuvasti ja jyrkästi siitä, ettei se ole esittänyt näyttöä tukemaan väitteitään siitä, ettei se ollut saanut etua autonomiselta alueelta, vaikka komission tehtävänä oli ensisijaisesti esittää tarpeelliset ja riittävät todisteet tällaisen edun olemassaolon osoittamiseksi, mitä kyseinen toimielin ei valittajan mukaan riidanalaisessa päätöksessä tehnyt.
- 57 Kolmanneksi ja viimeiseksi Volotea väittää, että edun olemassaoloa koskevat unionin yleisen tuomioistuimen päättelyt, sellaisena kuin ne on esitetty tuomion T-607/17 122–145 kohdassa, merkitsevät toimivallan ylittämistä. Kyseinen tuomioistuin nimittäin ylitti komission päätösten laillisuutta valvovalle tuomioistuimelle asetetut rajat, kun se korvasi omalla oikeudellisella kriteerillään ja omilla tosiseikkoja koskevilla arvioinneillaan, erityisesti autonomisen alueen todellista palvelujen tarvetta koskevasta kysymyksestä, riidanalaisessa päätöksessä käytetyn oikeudellisen arviointiperusteen ja sen perusteella tehdyt tosiseikkoja koskevat arvioinnit.
- 58 Komissio katsoo ensinnäkin lähinnä, ettei unionin yleinen tuomioistuin tehnyt oikeudellista virhettä arvioidessaan Cagliari-Elmasin ja Olbian lentoasemien pitäjien tilannetta ja luonnehtiessaan sitä riidanalaisien toimenpiteiden kannalta. Kyseinen tuomioistuin nimittäin katsoi tuomion T-607/17 102–110, 115 ja 117–121 kohdassa perustellusti, että autonomisen alueen kyseisillä toimenpiteillä myöntämän edun ei voitu katsoa hyödyttävän näitä kahta lentoaseman pitäjää, vaikka ne olivat virallisesti aluksi kyseisen alueen maksamien julkisten varojen saajia, vaan sen oli katsottava hyödyttävän lentoyhtiöitä, joille kyseiset lentoasemien pitäjät, jotka toimivat välittäjinä autonomisen alueen lukuun, lopulta siirsivät kyseiset julkiset varat.
- 59 Toiseksi unionin yleinen tuomioistuin ei tehnyt komission mukaan oikeudellista virhettä, kun se totesi, että autonominen alue oli myöntänyt Volotealle etua kyseessä olevien kahden lentoaseman pitäjän välityksellä. Kuten tuomion T-607/17 118, 119, 122–133, 135–139 ja 144–151 kohdasta ilmenee, kun unionin yleinen tuomioistuin oli tutkinut, oliko autonomisen alueen toimintaa arvioitava yksityinen markkinataloustoimija -periaatteen valossa, se katsoi, että kyseinen yksikkö oli toiminut julkisen politiikan tavoitteita saavuttaakseen, mikä sulki pois mainitun periaatteen soveltamisen, mutta se katsoi kuitenkin, että täten toimiessaan kyseinen yksikkö oli myöntänyt Volotealle etua hankkimalla siltä asianomaisten lentoasemien pitäjien välityksellä palveluita, jotka eivät vastanneet todellista tarvetta. Kuten kyseisen tuomion 134, 135, 137, 140–143 ja 146 kohdasta ilmenee, autonominen alue ei myöskään toteuttanut tarjouspyyntömenettelyn kaltaista menettelyä, jonka avulla se olisi voinut hankkia kyseiset palvelut mahdollisimman edullisesti.
- 60 Unionin yleinen tuomioistuin ei myöskään asettanut Volotealle perusteettomia näyttöä koskevia vaatimuksia, vaan katsoi vain, ettei Volotea ollut esittänyt näyttöä tukemaan väitteitään autonomisen alueen todellisesta tarpeesta lentoliikenteen palveluille sekä markkinointi- ja mainontapalveluille sekä sellaisen menettelyn toteuttamista, joka oli yhtä tehokas kuin tarjouspyyntömenettely.
- 61 Kolmanneksi ja viimeiseksi unionin yleistä tuomioistuinta ei voida arvostella toimivaltansa ylittämistä, kun se teki muita oikeudellisia analyyskejä ja tosiseikkoja koskevia arviointeja kuin ne, jotka sisältyvät riidanalaiseen päätökseen. Kyseinen tuomioistuin nimittäin tarkasteli kysymystä tavaroiden tai palvelujen yksityisenä hankkijana toimineen autonomisen alueen

todellisesta tarpeesta vain vastatakseen Volotean itsensä tältä osin esittämiin väitteisiin, joilla se pyrki asettamaan kyseenalaiseksi riidanalaisen päätöksen 386 ja 387 perustelukappaleen perustelut, kuten tuomion T-607/17 131 kohdasta ilmenee.

Asiassa C-343/20 P esitetyt neljä valitusperustetta

- 62 EasyJet väittää ensimmäisessä valitusperusteessaan, että unionin yleinen tuomioistuin teki tuomion T-8/18 107 kohdassa oikeudellisia virheitä, kun se sekoitti keskenään SEUT 107 artiklan 1 kohdassa mainittujen edun olemassaoloa ja valtion varoja koskevien erillisten ja kumulatiivisten edellytysten tarkastelun ja kun se katsoi myöhemmin tämän tutkinnan perusteella, että easyJetille oli myönnetty etua.
- 63 Toisin kuin kyseisessä kohdassa on todettu, sillä, onko varat, jotka julkinen yksikkö tai julkisen yksikön lukuun toimiva yksityinen yksikkö myöntää yritykselle, myönnetty tavanomaisia markkinaehtoja heijastavan sopimuksen nojalla, on nimittäin merkitystä sen määrittämisessä, saako kyseinen yritys SEUT 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua etua. Lisäksi ”eduksi” luokittelamisen olisi oltava käsiteltävässä asiassa poissuljettu kyseessä olevien kaltaisten sopimusten tapauksessa, jos niiden voidaan etukäteen katsoa olevan niiden tehneiden lentoasemien pitäjien taloudellisen ja kaupallisen logiikan mukaisia. Koska unionin yleinen tuomioistuin on myöntänyt tuomion T-8/18 176 kohdassa, että asian laita oli täten easyJetin sekä Cagliari-Elmasin ja Olbian lentoasemien pitäjien välisissä sopimuksissa, sen olisi pitänyt todeta, ettei easyJetille ollut myönnetty mitään etua.
- 64 EasyJet arvostelee toisessa valitusperusteessaan unionin yleistä tuomioistuunta yhtäältä siitä, että se katsoi, ettei yksityinen markkinataloustoimija -periaatetta voitu soveltaa nyt käsiteltävässä asiassa, ja toisaalta siitä, että se katsoi, että autonominen alue oli myöntänyt sille etua Cagliari-Elmasin ja Olbian lentoasemien pitäjien välityksellä niiden sopimusten puitteissa, joita se oli tehnyt näiden viimeksi mainittujen kanssa ja jotka koskivat lentoliikenteen palveluita sekä markkinointi- ja mainontapalveluita.
- 65 Tältä osin ensinnäkin unionin yleisen tuomioistuimen kieltäytyminen soveltamasta yksityinen markkinataloustoimija -periaatetta on oikeudellisesti virheellinen siltä osin kuin se perustuu – kuten muun muassa tuomion T-8/18 175–178 ja 190–193 kohdasta ilmenee – siihen, että lentoasemien pitäjät, joiden välityksellä riidanalaisissa toimenpiteissä tarkoitettut julkiset varat siirrettiin, eivät ole julkisia yksiköjä.
- 66 EasyJetin mukaan on nimittäin ensinnäkin niin, että näillä formalistisilla perusteluilla rikotaan SEUT 345 artiklaa, jossa edellytetään unionin oikeuden neutraalisuutta omistusoikeusjärjestelmään nähden, sekä loukataan yhdenvertaisen kohtelun yleistä periaatetta. Kyseinen päättely on lisäksi ristiriitainen kun sille, että käsiteltävässä asiassa kyseessä olevat lentoasemien pitäjät ovat luonteeltaan yksityisiä yrityksiä, annetaan ratkaiseva merkitys SEUT 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitettun edun olemassaoloa koskevan edellytyksen arvioinnissa, vaikka unionin yleinen tuomioistuin katsoi sitä edellytystä arvioidessaan, joka koskee tässä samassa määräyksessä tarkoitettua valtion varojen olemassaoloa, että autonomisen alueen näihin lentoasemien pitäjiin kohdistama ratkaiseva määräysvalta riidanalaisten toimenpiteiden täytäntöönpanoa varten mahdollisti sen, että näiden lentoasemien pitäjien lentoyhtiöille suorittamien maksujen voitiin katsoa olevan Italian tasavallasta johtuvia, ja niiden voitiin tästä yksityisyriyksen luonteesta huolimatta katsoa olevan valtion varoja. Lisäksi tällaisella päättelyllä loukataan puolustautumisoikeuksia, kun siinä asetetaan easyJetin kaltaisille lentoyhtiöille olettama, jonka kumoaminen on käytännössä mahdotonta ja jonka mukaan julkiset varat, joita

kyseiset lentoasemien pitäjät ovat siirtäneet maksaakseen näiden lentoyhtiöiden tarjoamat palvelut, muodostavat valtion näille viimeksi mainituille myöntämän edun, vaikka nämä palvelut ja sopimukset, joissa niistä määrätään, ovat järkeviä ja kannattavia taloudelliselta, kaupalliselta ja rahoitukselliselta kannalta. Lopuksi easyJet katsoo, että se johtaisi siihen, että valtiontueksi luokittelu riippuisi siitä, missä muodossa valtion toimenpiteet tai keinot, joita niiden täytäntöönpanoa varten voidaan käyttää, voidaan toteuttaa, pikemminkin kuin niiden vaikutuksista. Sama arvostelu voidaan esittää siitä, että unionin yleinen tuomioistuin korosti asiassa T-8/18 antamansa tuomion 189 ja 190 kohdassa julkisen politiikan tavoitteita, joihin riidanalaisilla toimenpiteillä pyrittiin.

- 67 Toiseksi unionin yleisen tuomioistuimen kieltäytymistä soveltaa yksityinen markkinataloustoimija -periaatetta voidaan arvostella siltä osin kuin se on yleinen arviointiperuste, jota on sovellettava myös nyt käsiteltävän asian kaltaisessa tilanteessa sen määrittämiseksi, onko tietyille yrityksille myönnetty etua suoraan tai välillisesti, ja siltä osin kuin tämä soveltamatta jättäminen johti siihen, että unionin yleinen tuomioistuin katsoi asiassa T-8/18 antamansa tuomion 216–218 kohdassa virheellisesti, että easyJetille oli myönnetty etua, vaikka tämän viimeksi mainitun Cagliari-Elmasin ja Olbian lentoasemien pitäjien kanssa tekemät sopimukset olisi pitänyt luokitella menettelyiksi normaaleissa markkinaolosuhteissa. Nämä lentoasemien pitäjät, joilla ei ollut oikeudellista velvollisuutta sopimusten tekemiseen lentoyhtiöiden kanssa eikä tarjouspyyntömenettelyn toteuttamiseen ennen näiden sopimusten tekemistä, tekivät nimittäin tällaisia sopimuksia vapaaehtoisesti. EasyJetin kanssa tehdyissä sopimuksissa sovittiin lisäksi asianmukaisesta korvauksesta, joka maksettaisiin erilaisista lentoliikenteen palveluista sekä markkinointi- ja mainontapalveluista, joita tämä viimeksi mainittu oli sitoutunut tarjoamaan Geasarille ja Sogaerille.
- 68 EasyJet lisää vastauskirjelmässään, että vaikka yksityinen markkinataloustoimija -periaatteen sovellettavuudesta olisi julkisen vallan etuoikeuksien käyttöön liittyviä epäilyjä, jäsenvaltiot, joiden menettely tai toimenpide voi kuulua SEUT 107 artiklan 1 kohdassa määrätyn valtiontukien kiellon soveltamisalaan, säilyttävät edunsaajayritysten tavoin mahdollisuuden osoittaa objektiivisten ja varmennettavissa olevien seikkojen avulla, että kyseinen menettely tai toimenpide on sellainen, jonka yksityinen markkinataloustoimija olisi toteuttanut. Tästä seuraa, että riidanalaisessa komission päätöksessä ja sittemmin unionin yleisen tuomioistuimen tuomiossa T-8/18 ei olisi pitänyt jättää huomiotta näitä seikkoja, jotka olivat olemassa nyt käsiteltävässä asiassa.
- 69 Lisäksi easyJet väittää unionin yleinen tuomioistuin kääntäneen todistustaakan arvostellessaan kyseisen tuomion 217 kohdassa easyJetiä siitä, ettei tämä ole esittänyt riittävästi seikkoja kyseenalaistaakseen komission arvioinnit, jotka koskevat sille maksetun korvauksen epätavallisuutta, vaikka kyseisen toimielimen tehtävänä oli osoittaa ennalta, ettei tällainen korvaus vastannut tavanomaista markkinahintaa, mitä se ei tehnyt riidanalaisessa päätöksessä.
- 70 Kolmanneksi ja joka tapauksessa unionin yleinen tuomioistuin teki oikeudellisen virheen kyseisen tuomion 178 ja 218 kohdassa katsoessaan, että easyJetin saama etu vastasi tätä korvausta kokonaisuudessaan. Ainoastaan sen maksun, jonka easyJet olisi voinut odottaa saavansa normaalein markkinaehdoin, ja sen maksun, jonka lentoasemien pitäjät sille tosiasiallisesti maksoivat, välinen erotus voitiin luokitella eduksi.
- 71 Kolmannessa valitusperusteessaan easyJet katsoo ensinnäkin, että unionin yleinen tuomioistuin teki oikeudellisen virheen katsoessaan, että Cagliari-Elmasin ja Olbian lentoasemien pitäjien oli katsottava toimineen autonomisen alueen välittäjinä, vaikka ne mainittiin riidanalaisissa

toimenpiteissä nimenomaisesti niillä käyttöön otetun järjestelyn edunsaajiksi. Välittäjäksi luokittelu edellyttäisi easyJetin mukaan nimittäin, ettei asianomaisilla ole lainkaan harkintavaltaa niiden varojen käytössä, jotka ne saavat näillä toimenpiteillä käyttöön otetun kaltaisesta järjestelmästä. Käsiteltävässä asiassa unionin yleinen tuomioistuin totesi tuomion T-8/18 126 ja 127 kohdassa, että kyseisillä toimenpiteillä annettiin lentoasemien pitäjille harkintavaltaa tiettyjen näiden toimenpiteiden täytäntöönpanon keskeisten seikkojen osalta, kuten autonomisen alueen myöntämällä varoilla rahoitettavien toimintojen valinnan osalta tai näiden toimintojen toteuttamisesta vastaavien yritysten valinnan osalta, mutta se ei kuitenkaan tehnyt näistä toteamuksista oikeudellisia johtopäätöksiä tutkiessaan sitä, olivatko kyseiset lentoasemien pitäjät saaneet käsiteltävässä asiassa jotakin etua.

- 72 Toiseksi easyJet katsoo, että unionin yleinen tuomioistuin jätti ottamatta huomioon muita objektiivisia ja varmennettavissa olevia seikkoja, jotka osoittavat kyseessä olevan harkintavallan olemassaolon ja merkityksen, alkaen tuomion T-8/18 209 kohdassa mainitusta seikasta, että lentoyhtiöt oli valittu sellaisten kiinnostuksenilmaisupyynnöiden avulla, jotka mahdollistivat lentoasemien pitäjille niiden kannalta houkuttelevimpien tarjousten valitsemisen. Samalla tavoin näillä lentoasemien pitäjillä oli mahdollisuus päättää niiden sopimusten kestosta ja muista ehdoista, joita ne aikoivat näiden yhtiöiden kanssa tehdä.
- 73 Lopuksi unionin yleinen tuomioistuin jätti väitetysti ottamatta huomioon oman oikeuskäytäntönsä, josta valittajan mukaan seuraa, että riidanalaisilla toimenpiteillä käyttöön otetun kaltaisen järjestelmän ollessa kyseessä, on määritettävä, koskeeko sen täytäntöönpanosta vastaaville yksiköille tunnustettu harkintavalta kyseisen järjestelmän keskeisten osatekijöiden määrittämistä, jolloin niitä ei voida luokitella välittäjiksi, vai rajoittuuko tämä harkintavalta kyseisen järjestelmän tekniseen soveltamiseen, jolloin tällainen luokittelu on mahdollinen.
- 74 Neljännessä valitusperusteessaan EasyJet arvostelee ensinnäkin tuomion T-8/18 225 ja 226 kohtaa, joissa unionin yleinen tuomioistuin katsoi yhtäältä, että se oli muiden lentoyhtiöiden tavoin autonomisen alueen myöntämisen edun lopullinen edunsaaja, ja toisaalta, että Cagliari-Elmasin ja Olbian lentoasemien pitäjät, joiden välityksellä kaikki tällaisen edun muodostavat varat olivat siirtyneet, eivät olleet itse saaneet mitään etua, koska ne olivat siirtäneet kaikki varat mainituille lentoyhtiöille. Tämä päättely on nimittäin ristiriidassa unionin tuomioistuimen sen oikeuskäytännön kanssa, josta ilmenee, että unionin yleisen tuomioistuimen olisi pitänyt määrittää, olivatko lentoasemien pitäjät, jotka olivat riidanalaisten toimenpiteiden välittömiä edunsaajia, saaneet niiden myötä etua ilman, että tällaisen edun olemassaolo voidaan kyseenalaistaa sillä, että osa niitä vastaavista varoista siirrettiin myöhemmin easyJetin kaltaisille lentoyhtiöille.
- 75 Toiseksi easyJet väittää, että unionin yleinen tuomioistuin lähinnä katsoi kyseisen tuomion 97, 120, 134, 179, 192, 216, 218, 225 ja 226 kohdassa virheellisesti, että riidanalaisilla toimenpiteillä myönnettiin etua sen itsensä kaltaisille lentoyhtiöille ja että lentoasemien pitäjät saivat niiden myötä etua vain toissijaisten taloudellisten vaikutusten muodossa. Käsiteltävän asian tosiseikkojen asianmukaisen oikeudellisen luokittelun olisi nimittäin pitänyt johtaa siihen, että unionin yleinen tuomioistuin olisi tehnyt päinvastaisen päätelmän, koska lentoasemien pitäjät olivat rahoittaneet julkisista varoista sellaisten palvelujen hankkimista, jotka niiden olisi pitänyt rahoittaa itse normaalein markkinaehdoin, kun taas lentoyhtiöille oli maksettu normaalein markkinaehdoin korvaus niiden suorittamista palveluista.

- 76 Komissio katsoo ensisijaisesti, että ensimmäinen valitusperuste on jätettävä tutkimatta, koska siinä ei yksilöidä täsmällisesti tai riittävän täsmällisesti kaikkia edun olemassaoloa koskevia tuomion T-8/18 kohtia, joita se koskee, ja toissijaisesti, että tämä valitusperuste on tehoton tai perusteeton. Kyseisen tuomion 107 kohta, joka on komission mukaan ainoa easyJetin täsmällisesti yksilöimä kohta, koskee nimittäin sitä, olivatko riidanalaiset toimenpiteet valtion varoja, eikä kysymystä edun olemassaolosta. Lisäksi tähän 107 kohtaan ei viitata mainitun tuomion 141 ja 169–238 kohdassa, jotka koskevat kysymystä edun olemassaolosta.
- 77 Toisesta valitusperusteesta komissio väittää ensinnäkin, että sikäli kuin se on riittävän täsmällinen, jotta sen voidaan katsoa täyttävän tutkittavaksi ottamisen edellytykset, se ei ole perusteltu siltä osin kuin easyJet arvostelee unionin yleistä tuomioistuinta siitä, että se katsoi tuomion T-8/18 189–193 kohdassa, että riidanalaisessa päätöksessä oli perustellusti suljettu pois yksityinen markkinataloustoimija -periaatteen soveltaminen autonomisen alueen menettelyyn. Koska lentoasemien pitäjät eivät nimittäin olleet kyseisen yksikön omistuksessa, ei ollut perusteltua tutkia, menettelikö mainittu yksikkö, kun se myönsi niille julkisia varoja riidanalaisissa toimenpiteissä säädettyjen yksityiskohtaisten menettelytapojen mukaisesti, sellaisen yksityisen markkinataloustoimijan tavoin, joka pyrkii tekemään sijoituksia, jotka ovat omiaan tuottamaan sille taloudellista, kaupallista ja rahoituksellista hyötyä. Kuten komissio on riidanalaisessa päätöksessä tuonut esiin, riidanalaisien toimenpiteiden hyväksymisen taustalla olivat lisäksi selvästi julkisen politiikan ja täsmällisemmin alueellisen kehittämisen tavoitteet eivätkä taloudelliset, kaupalliset ja rahoitukselliset näkökohdat.
- 78 Toiseksi easyJet ei voi myöskään perustellusti arvostella unionin yleistä tuomioistuinta siitä, että se katsoi tuomion T-8/18 171–182 kohdassa, että riidanalaisessa päätöksessä oli perustellusti suljettu pois se, että yksityinen markkinataloustoimija -periaatetta voitaisiin soveltaa hahmottamaan SEUT 107 artiklan 1 kohdan kannalta sopimuksia, joita Cagliari-Elmasin ja Olbian lentoasemien pitäjät olivat tehneet näille lentoasemille liikennöivien lentoyhtiöiden kanssa.
- 79 Yhtäältä kyseiset lentoasemien pitäjät eivät nimittäin ole julkisia yksiköjä, kuten unionin yleinen tuomioistuin on todennut.
- 80 Toisaalta kyseinen tuomioistuin ei tehnyt minkäänlaista virhettä SEUT 107 artiklan 1 kohdan tulkinnassa tai soveltamisessa, kun se katsoi, että kyseiset lentoasemien pitäjät olivat mainittuja sopimuksia tehdessään viime kädessä päättäneet rajoittua riidanalaisilla toimenpiteillä perustetun valtioneuvoston täytäntöönpanemiseen ja niille tätä varten myönnetyn julkisen rahoituksen käyttämiseen autonomisen alueen ohjeiden mukaisesti, ennen kuin se päätteli tästä, että tällainen tilanne oikeutti niiden luokitteluun välittäjiksi ja sulki pois sen, että ne saattoivat menetellä yksityisten markkinataloustoimijoiden tavoin. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan yksityinen markkinataloustoimija -periaatetta voidaan soveltaa ainoastaan silloin, kun valtio myöntää suoraan tai välillisesti edun taloudellisen toimijan eikä julkisen vallan käyttäjän ominaisuudessaan, mikä ei ole asian laita käsiteltävässä asiassa. EasyJet ei myöskään voi perustellusti väittää unionin yleisen tuomioistuimen myöntäneen, että nämä sopimukset saattoivat olla kannattavia tai vaikuttaa kannattavilta niitä tehtäessä, tai että se teki oikeudellisen virheen katsoessaan, että lentoasemien pitäjien osuus niiden rahoituksesta oli rajallinen.
- 81 Kolmanneksi ja viimeiseksi easyJetin väitteet, jotka koskevat tuomion T-8/18 189–218 kohtaa ja joilla unionin yleinen tuomioistuin arvioi sitä, miten autonominen alue menetteli tavaroiden tai palvelujen yksityisenä hankkijana, eivät myöskään voi menestyä, olettaen, että ne ovat tehokkaita. EasyJet ei nimittäin riitautu kyseisen tuomion nimenomaisia kohtia, joissa unionin yleinen

tuomioistuin totesi, ettei autonomisella alueella ollut todellista tarvetta palveluihin. Se ei myöskään kyseenalaista kyseisen tuomioistuimen arviointia, jonka mukaan jos rahoitusta ei olisi saatu julkisista varoista, lentoasemien pitäjät eivät olisi olleet taipuvaisia tekemään lentoyhtiöiden kanssa sopimuksia, ainakaan niin suuressa määrin ja niin kannattavia. Lopuksi on todettava, että koska autonomisella alueella ei ollut todellista tarvetta palveluihin, unionin yleisen tuomioistuimen toteamukset tarjouspyyntömenettelyn toteuttamatta jättämisestä ovat ylimääräisiä perusteluita, eikä easyJet näin ollen voi tehokkaasti arvostella niitä. Joka tapauksessa kyseessä olevien sopimusten tekemistä edeltäneet kiinnostuksenilmaisupyynnöt eivät vastaa tarjouspyyntömenettelyä.

- 82 Kolmas valitusperuste on tehoton, koska tuomion T-8/18 perustelut, joita se koskee, koskevat kysymystä siitä, olivatko Cagliari-Elmasin ja Olbian lentoasemien pitäjien easyJetin kaltaisille lentoyhtiöille suorittamat maksut katsottava autonomisesta alueesta johtuviksi ja olivatko ne valtion varoja, eivätkä erillistä kysymystä siitä, olivatko nämä lentoyhtiöt saaneet tästä syystä etua. Joka tapauksessa tämä valitusperuste on perusteeton. Unionin yleinen tuomioistuin nimittäin katsoi tuomion kohdissa, jotka easyJet on kyseisessä valitusperusteessa riitauttanut, että kun otetaan huomioon riidanalaisten toimenpiteiden sanamuoto ja rakenne sekä niiden täytäntöönpanoa koskevat yksityiskohdat, oli katsottava, että autonominen alue ohjasi ja valvoi lentoasemien pitäjiä etukäteen useiden keskeisten kohtien osalta, ja niillä oli samanaikaisesti jonkin verran harkintavaltaa liitännäisten seikkojen osalta, ja tässä arvioinnissa, jota ei voida kyseenalaistaa valituksessa, ei ole virheitä tosiseikkojen oikeudellisen luonnehdinnan osalta eikä siinä ole sisäisiä ristiriitaisuuksia. Lisäksi unionin yleisen tuomioistuimen oikeuskäytäntö, johon easyJet viittaa, koskee erillistä kysymystä osatekijöistä, joista valtiontukijärjestelmän käsite muodostuu.
- 83 Neljäs valitusperuste on puolestaan tehoton ainakin osittain, siltä osin kuin se koskee arviointeja, joilla unionin yleinen tuomioistuin hylkäsi ylimääräisenä perusteluna easyJetin väitteet, jotka se oli aikaisemmin jättänyt tutkimatta, mitä easyJet ei kiistä valituksessaan. Joka tapauksessa tämä valitusperuste on perusteeton. Komissio nimittäin ei katsonut riidanalaisessa päätöksessä ja unionin yleinen tuomioistuin sittemmin tuomiossa T-8/18, että lentoasemien pitäjät ovat välittäjiä, sen vuoksi, että ne olivat siirtäneet autonomisen alueen myöntämät varat lentoyhtiöille, vaan sen vuoksi, että niitä ei ollut riidanalaisilla toimilla vapautettu mistään kustannuksista tai kuluista, joista ne olisivat tavanomaisissa markkinaolosuhteissa vastanneet.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

Tutkittavaksi ottaminen

- 84 Komissio kiistää asiassa C-343/20 P esitettyjen ensimmäisen ja toisen valitusperusteen tutkittavaksi ottamisen.
- 85 Ensimmäisen valitusperusteen osalta komissio katsoo ensisijaisesti, ettei siinä yksilöidä täsmällisesti, mitä tuomion T-8/18 perusteluita se koskee.
- 86 Tältä osin unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 169 artiklan 2 kohdasta ilmenee, että valitusperusteissa, joihin valituksessa on vedottu, on yksilöitävä täsmällisesti unionin yleisen tuomioistuimen ratkaisun perustelut, jotka valittaja riitauttaa.

- 87 Lisäksi unionin tuomioistuimen vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee, että tämän vaatimuksen noudattamatta jättäminen johtaa siihen, että peruste, joka ei täytä sitä, jätetään tutkimatta (tuomio 11.9.2014, MasterCard ym. v. komissio, C-382/12 P, EU:C:2014:2201, 150 kohta ja tuomio 28.4.2022, Changmao Biochemical Engineering v. komissio, C-666/19 P, EU:C:2022:323, 186 kohta).
- 88 Nyt käsiteltävässä asiassa on kuitenkin todettava, että valituksen tueksi asiassa C-343/20 P esitetystä ensimmäisessä valitusperusteesta yksilöidään tuomion T-8/18 perustelujen erityinen kohta, jonka easyJet riitauttaa, eli sen 107 kohta. Lisäksi tässä valitusperusteesta yksilöidään täsmällisesti kyseisessä kohdassa väitetystä oleva oikeudellinen virhe, joka muodostuu lähinnä siitä, että unionin yleinen tuomioistuin sekoitti keskenään niiden kahden erilaisen kumulatiivisen edellytyksen tarkastelun, joiden on täyttyvä, jotta valtiontuen olemassaolo voidaan todeta, eli yhtäältä edellytyksen valtion myöntämästä edusta, ja toisaalta edellytyksen, jonka mukaan kyseisen edun on oltava myönnetty valtion varoista.
- 89 Koska komissio väittää toissijaisesti, että kyseinen valitusperuste ei joka tapauksessa ole riittävän täsmällinen tai se on tehoton siltä osin kuin siinä yksilöity kohta kuuluu tuomion T-8/18 perusteluihin, jotka koskevat riidanalaisen päätöksen osaa valtion varojen olemassaolosta, eikä kyseisen tuomion erillisiä perusteluita, jotka koskevat kysymystä edun olemassaolosta, johon easyJetin esittämät oikeudelliset perustelut keskittyvät, on lisättävä, että vaikka kyseinen huomautus unionin yleisen tuomioistuimen perustelujen jäsentelystä on asianmukainen, se ei kuitenkaan merkitse, että asianomainen valitusperuste on tehoton.
- 90 Toisin kuin komissio väittää, unionin yleinen tuomioistuin on edun olemassaoloa tarkastellessaan viitannut yleisesti niihin perusteluihin, jotka se oli aikaisemmin esittänyt valtion varojen olemassaoloa koskevan kysymyksen yhteydessä, kuten ilmenee tuomion T-8/18 174 kohdasta, jonka mukaan ”kantajan väite, joka koskee yksityinen markkinataloustoimija -periaatteen soveltamista lentoasemien pitäjien riippumattomuuden kannalta niiden käyttäessä autonomisen alueen maksamia summia ja määrittäessä sopimussuhteitaan lentoyhtiöiden kanssa, on hylättävä syistä, jotka on jo esitetty edellä ensimmäisen kanneperusteen toisen osan käsittelyn yhteydessä”.
- 91 Lisäksi kyseisen tuomion 107 kohta, jota easyJet arvostelee, on yksi niiden perusteluiden keskeisistä kohdista, joihin unionin yleinen tuomioistuin on viitannut. Kyseinen tuomioistuin nimittäin esitti siinä ensimmäisen kerran näkemyksensä, jonka mukaan ”on katsottava, että jos voidaan osoittaa, kuten käsiteltävässä asiassa voidaan, että välitön vastaanottaja siirsi valtion varoista peräisin olevan etuuden lopulliselle edunsaajalle, on merkityksetöntä, että vastaanottaja toteutti tämän siirron kaupallisen logiikan mukaisesti tai että päinvastoin tämä siirto oli yleisen edun mukaisen tavoitteen mukainen”. Lisäksi kyseinen tuomioistuin toistaa tämän näkemyksen ja täsmentää sitä eri perustein myöhemmin, arvioidessaan komission riidanalaisessa päätöksessä edun olemassaolosta tekemien toteamusten ja arviointien laillisuutta, muun muassa kyseisen tuomion kohdissa, joihin viitataan easyJetin muissa valitusperusteissa ja joita ovat muun muassa 176–178, 189–191, 225 ja 226 kohta.
- 92 Nämä seikat huomioon ottaen easyJetiä ei voida arvostella siitä, ettei se yksilöinyt täsmällisemmin sen oikeudellisen virheen lähdeä, josta se unionin yleistä tuomioistuinta arvostelee.
- 93 EasyJetin esittämästä toisesta valitusperusteesta komissio väittää yleisesti, että se on liian epätäsmällinen, jotta se voitaisiin ottaa tutkittavaksi.

- 94 Tältä osin on todettava ensinnäkin, että työjärjestyksen 169 artiklan 2 kohdassa vahvistetun ja tämän tuomion 86 kohdassa muistutetun vaatimuksen mukaisesti tässä valitusperusteessa yksilöidään täsmällisesti tuomion T-8/18 perustelut, joiden easyJet katsoo olevan oikeudellisesti virheellisiä ja joita ovat sen 175–178, 189–193 ja 216–218 kohta.
- 95 Toiseksi unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä katsotaan vakiintuneesti, että tämän vaatimuksen lisäksi kaikilla valittajilla on SEUT 256 artiklan 1 kohdan toisen alakohdan, Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 58 artiklan ensimmäisen kohdan ja työjärjestyksen 168 artiklan 1 kohdan d alakohdan nojalla velvollisuus ilmoittaa täsmällisesti ne oikeudelliset perustelut, joihin erityisesti halutaan vedota tämän vaatimuksen tueksi kyseisen valituksen tai perusteen tutkimatta jättämisen uhalla (tuomio 3.9.2015, Inuit Tapiriit Kanatami ym. v. komissio, C-398/13 P, EU:C:2015:535, 53 kohta ja tuomio 15.7.2021, Deutsche Lufthansa v. komissio, C-453/19 P, EU:C:2021:608, 95 kohta).
- 96 Käsiteltävässä asiassa easyJet on myös noudattanut tätä vaatimusta, kuten tämän tuomion 64–70 kohdasta käy ilmi.
- 97 Näin ollen asiassa C-343/20 P esitetyt ensimmäinen ja toinen valitusperuste on otettava tutkittavaksi.

Asiakysymys

- 98 Aluksi on todettava, että vaikka oikeudelliset perustelut, joita Volotea esitti asiassa C-331/20 P esittämänsä ensimmäisen valitusperusteen ensimmäisen väitteen tueksi ja oikeudelliset perustelut, joita easyJet esitti asiassa C-343/20 P esittämiensä neljän valitusperusteen tueksi on jäsenelty eri tavoin ja poikkeavat joiltakin osin toisistaan sisällöllisesti, nämä kaksi perusteluiden kokonaisuutta vastaavat kuitenkin toisiaan suurelta osin. Sekä Volotea että easyJet riitauttavat suurelta osin samankaltaisilla ja asiakysymyksen osalta toisiaan täydentävillä argumenteilla kolme olennaista ja ratkaisevaa seikkaa unionin yleisen tuomioistuimen valituksenalaisissa tuomioissa osittain täysin samoin ja osittain samankaltaisin sanamuodoin esittämistä päätelystä.
- 99 Kuten tämän tuomion 52–55, 64–69, 72 ja 75 kohdasta ilmenee, kumpikin valittaja arvostelee ensinnäkin arviointeja, joissa unionin yleinen tuomioistuin katsoi lähinnä, että kysymystä siitä, olivatko valittajat saaneet autonomisen alueen Cagliari-Elmasin ja Olbian lentoasemien pitäjien välityksellä myöntämää etua, ei tullut arvioida yksityinen markkinataloustoimija -periaatteen valossa, koska kyseistä periaatetta ei voitu soveltaa käsiteltävässä asiassa kun otetaan huomioon julkisen politiikan tavoitteet, joihin riidanalaisilla toimenpiteillä pyritään, se seikka, että kyseiset lentoasemien pitäjät eivät olleet julkisia yksiköitä ja se seikka, että näiden toimenpiteiden täytäntöönpanon yhteydessä nämä viimeksi mainitut eivät olleet autonomisesta alueesta merkittävällä tavalla riippumattomia (tuomion T-607/17 116–119 ja 124–127 kohta ja tuomion T-8/18 174–177 ja 190–193 kohta).
- 100 Seuraavaksi Volotea ja easyJet riitauttavat arvioinnit, joilla unionin yleinen tuomioistuin katsoi, että kysymystä siitä, olivatko ne saaneet Cagliari-Elmasin ja Olbian lentoasemien toiminnanharjoittajien välityksellä toimineen autonomisen alueen myöntämää etua, oli tarkasteltava soveltamalla kriteeriä, jonka mukaan on määritettävä, oliko kyseinen autonominen alue toiminut tavanomaisissa markkinaolosuhteissa toimivan tavaroiden tai palvelujen yksityisen hankkijan tavoin (tuomion T-607/17 128–136 kohta ja tuomion T-8/18 194–203 kohta). Tältä osin on todettava, että kuten tämän tuomion 54, 55, 66–69, 72 ja 75 kohdasta ilmenee, Volotea kohdistaa arvostelunsa seikkoihin, joista unionin yleinen tuomioistuin katsoi, että sen oli

valvottava niitä tämän arviointiperusteen nojalla eli yhtäältä siihen, oliko kyseisellä autonomisella alueella olemassa todellinen tarve palveluihin, ja toisaalta siihen, oliko tarjouspyyntömenettely toteutettava, kun taas easyJet viittaa toiseen näistä seikoista ja keskittää arvostelunsa koskemaan sitä, että kyseisten seikkojen tarkastelu johti siihen, että unionin yleinen tuomioistuin väisti tai ainakin jätti asianmukaisesti käsittelemättä kysymyksen siitä, tehtiinkö lentoyhtiöiden ja lentoasemien pitäjien väliset sopimukset tavanomaisissa markkinaolosuhteissa.

- 101 Lopuksi sekä Volotea että easyJet arvostelevat unionin yleistä tuomioistuinta lähinnä tosiseikkojen virheellisestä oikeudellisesta luonnehdinnasta ja siitä, ettei se tutkinut asianmukaisesti todisteita, jotka ne olivat esittäneet kiistääkseen komission arvioinnit ja toteamukset, joiden mukaan niiden lentoasemien pitäjien kanssa tekemät sopimukset olivat etua, jota ne eivät olisi saaneet tavanomaisissa markkinaolosuhteissa (tuomion T-607/17 139, 143 ja 144 kohta ja tuomion T-8/18 189–193 ja 216–218 kohta).
- 102 Aluksi on muistutettava, että unionin tuomioistuimen vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee ensinnäkin, että toimenpiteen luokittelu SEUT 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuksi valtiontueksi edellyttää, että kaikki kyseisessä määräyksessä asetetut edellytykset täyttyvät (tuomio 21.3.1990, Belgia v. komissio, C-142/87, EU:C:1990:125, 25 kohta ja tuomio 11.11.2021, Autostrada Wielkopolska v. komissio ja Puola, C-933/19 P, EU:C:2021:905, 103 kohta).
- 103 Näihin edellytyksiin kuuluu muun muassa edellytys, jonka mukaan kyseessä olevalla valtion toimenpiteellä on tietyssä tapauksessa annettava valikoivaa etua yritykselle tai yrityksille, jotka ovat sen kohteena (tuomio 24.7.2003, Altmark Trans ja Regierungspräsidium Magdeburg, C-280/00, EU:C:2003:415, 75 kohta ja tuomio 11.11.2021, Autostrada Wielkopolska v. komissio ja Puola, C-933/19 P, EU:C:2021:905, 103 kohta).
- 104 Toiseksi SEUT 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitettulla edun käsitteellä ei tarkoiteta ainoastaan positiivisia suorituksia, kuten avustuksia, vaan myös toimenpiteitä, jotka eri tavoin alentavat edunsaajayrityksen tai -yritysten vastattavaksi tavallisesti kuuluvia kustannuksia ja ovat siten sekä luonteeltaan että vaikutuksiltaan avustusten kaltaisia (tuomio 15.3.1994, Banco Exterior de España, C-387/92, EU:C:1994:100, 13 kohta ja tuomio 4.3.2021, komissio v. Fútbol Club Barcelona, C-362/19 P, EU:C:2021:169, 59 kohta).
- 105 Näin ollen tietyssä tapauksessa edun olemassaolon toteamiseksi on otettava huomioon valtion toimenpiteen vaikutukset edunsaajayritykseen tai -yrityksiin riippumatta siitä, onko sen myöntänyt suoraan valtio vai valtion tätä tarkoitusta varten perustama tai nimeämä julkinen tai yksityinen yksikkö (tuomio 22.3.1977, Steinike & Weinlig, 78/76, EU:C:1977:52, 21 kohta ja tuomio 15.5.2019, Achema ym., C-706/17, EU:C:2019:407, 50 kohta).
- 106 Koska SEUT 107 artiklan 1 kohdassa ei sitä vastoin tehdä eroa valtioiden toimenpiteiden syiden tai tavoitteiden perusteella (tuomio 2.7.1974, Italia v. komissio, 173/73, EU:C:1974:71, 27 kohta ja tuomio 13.2.2003, Espanja v. komissio, C-409/00, EU:C:2003:92, 46 kohta), jäsenvaltion, joka nämä toimenpiteet on toteuttanut tai josta ne johtuvat, tavoitteleman päämäärän luonteella ei ole merkitystä sen kysymyksen osalta, myönnetäänkö niillä etua yhdelle tai usealle yritykselle eikä laajemmin niiden luokitteluun valtiontueksi (tuomio 8.12.2011, France Télécom v. komissio, C-81/10 P, EU:C:2011:811, 17 kohta ja tuomio 25.1.2022, komissio v. European Food ym., C-638/19 P, EU:C:2022:50, 122 kohta).

- 107 Näin ollen on katsottava, että tämän tuomion 103 kohdassa tarkoitetun edellytyksen täyttävät kaikki sellaiset valtion toimenpiteet, jotka niiden muodosta ja tavoitteista riippumatta ovat omiaan suosimaan yhtä tai useampaa yritystä suoraan tai välillisesti tai joilla myönnetään niille etua, jota ne eivät olisi saaneet tavanomaisissa markkinaolosuhteissa (tuomio 24.7.2003, *Altmark Trans ja Regierungspräsidium Magdeburg*, C-280/00, EU:C:2003:415, 84 kohta ja tuomio 17.9.2020, *Compagnie des pêches de Saint-Malo*, C-212/19, EU:C:2020:726, 39 kohta).
- 108 Lopuksi on todettava, että tällaisen edun olemassaolon luonnehdinta suoritetaan lähtökohtaisesti soveltamalla yksityinen markkinataloustoimija -periaatetta (tuomio 6.3.2018, komissio v. *FIH Holding ja FIH Erhvervsbank*, C-579/16 P, EU:C:2018:159, 45 kohta ja tuomio 11.11.2021, *Autostrada Wielkopolska v. komissio ja Puola*, C-933/19 P, EU:C:2021:905, 105 kohta), paitsi jos ei ole mahdollista verrata kyseisessä tapauksessa kyseessä olevaa valtion toimintaa yksityisen toimijan toimintaan, koska kyseinen toiminta liittyy erottamattomasti sellaisen infrastruktuurin olemassaoloon, jota yksityinen toimija ei olisi koskaan voinut rakentaa (ks. vastaavasti tuomio 3.7.2003, *Chronopost ym. v. Ufex ym.*, C-83/01 P, C-93/01 P ja C-94/01 P, EU:C:2003:388, 31–38 kohta) tai jos valtio on toiminut julkisen vallan käyttäjänä. Tästä viimeksi mainitusta seikasta on kuitenkin huomautettava, että vain julkiseen valtaan liittyvien oikeuksien käyttäminen, kuten turvautuminen lainsäädännöllisiin tai verotuksellisiin keinoihin, ei sellaisenaan johda siihen, ettei kyseistä periaatetta voida soveltaa (ks. vastaavasti tuomio 5.6.2012, komissio v. *EDF*, C-124/10 P, EU:C:2012:318, 81 ja 92 kohta; tuomio 3.4.2014, komissio v. *Alankomaat ja ING Groep*, C-224/12 P, EU:C:2014:213, 30 kohta ja tuomio 6.3.2018, komissio v. *FIH Holding ja FIH Erhvervsbank*, C-579/16 P, EU:C:2018:159, 48 kohta). Kyseistä periaatetta sovelletaan nimittäin juuri kyseisen valtion toimenpiteen taloudellisen luonteen vuoksi eikä tässä tarkoituksessa toteutettujen keinojen vuoksi (tuomio 20.9.2017, komissio v. *Frucona Košice*, C-300/16 P, EU:C:2017:706, 27 kohta).
- 109 Yksityinen markkinataloustoimija -periaatteen soveltaminen edellyttää, kuten julkisasiamies ratkaisuehdotuksensa 63, 71 ja 74 kohdassa toteaa, että käytetään tapauskohtaisesti erilaisia konkreettisia arviointiperusteita, joiden jokaisen tarkoituksena on vertailla parhaiten soveltuvalla ja asianmukaisimmalla tavalla tietyssä tapauksessa kyseessä olevaa valtion toimenpidettä, kun otetaan huomioon erityisesti sen luonne, siihen toimenpiteeseen, jonka mahdollisimman samankaltaisessa tilanteessa ollut ja tavanomaisissa markkinaolosuhteissa menetellyt yksityinen toimija olisi voinut toteuttaa (ks. vastaavasti tuomio 6.3.2018, komissio v. *FIH Holding ja FIH Erhvervsbank*, C-579/16 P, EU:C:2018:159, 52 ja 55 kohta).
- 110 Kuten unionin tuomioistuimen vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee, näihin arviointiperusteisiin kuuluvat muun muassa yksityinen sijoittaja -arviointiperuste, jota sovelletaan pääomasijoitusten kaltaisiin valtion toimenpiteisiin (tuomio 21.3.1991, *Italia v. komissio*, C-305/89, EU:C:1991:142, 18 ja 19 kohta ja tuomio 10.12.2020, *Comune di Milano v. komissio*, C-160/19 P, EU:C:2020:1012, 105 kohta). Niihin kuuluvat myös yksityinen velkoja -arviointiperuste, jota sovelletaan sellaisiin toimenpiteisiin kuten velan takaisinmaksua varten myönnettyihin maksuhelpotuksiin (tuomio 29.4.1999, *Espanja v. komissio*, C-342/96, EU:C:1999:210, 46 kohta ja tuomio 20.9.2017, komissio v. *Frucona Košice*, C-300/16 P, EU:C:2017:706, 22 ja 28 kohta), yksityinen velallinen -arviointiperuste (tuomio 11.11.2021, *Autostrada Wielkopolska v. komissio ja Puola*, C-933/19 P, EU:C:2021:905, 123 ja 156) tai yksityinen myyjä-arviointiperuste, jota sovelletaan toimenpiteisiin, jotka koskevat tavaroiden tai palvelujen toimittamista suoraan taikka julkisten yksiköiden tai valtion määräysvallassa tai vaikutusvallan alaisuudessa olevien yksityisten yritysten välityksellä sekä niiden myyntiä koskevien yksityiskohtaisten sääntöjen, kuten hinnan, vahvistamista (ks. vastaavasti tuomio

- 2.2.1988, Kwekerij van der Kooy ym. v. komissio, 67/85, 68/85 ja 70/85, EU:C:1988:38, 28 kohta; tuomio 11.7.1996, SFEI ym., C-39/94, EU:C:1996:285, 59 kohta ja tuomio 8.11.2001, Adria-Wien Pipeline ja Wietersdorfer & Peggauer Zementwerke, C-143/99, EU:C:2001:598, 39 ja 40 kohta).
- 111 Kolmanneksi on muistutettava, että siinä tapauksessa, että komissio aloittaa valtion toimenpidettä koskevan menettelyn ja tekee sen päätteeksi päätöksen, jossa se luonnehtii kyseisen toimenpiteen valtiontueksi, tämän toimielimen tehtävänä on päätöksessään näyttää toteen tällaisen tuen olemassaolo ja siis muun muassa se, että kyseisestä toimenpiteestä koituu etua yritykselle tai yrityksille, joille se on myönnetty, ja sen on perustuttava huolellisesti ja puolueettomasti suoritetun tutkinnan päätteeksi mahdollisimman kattaville ja luotettaville tiedoille (tuomio 4.3.2021, komissio v. Fútbol Club Barcelona, C-362/19 P, EU:C:2021:169, 62 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 112 Tämän velvollisuuden noudattamista on kuitenkin arvioitava niiden tietojen perusteella, joita komissiolla oli hallussaan päätöksentekohetkellä (tuomio 10.7.1986, Belgia v. komissio, 234/84, EU:C:1986:302, 16 kohta ja tuomio 20.9.2017, komissio v. Frucona Košice, C-300/16 P, EU:C:2017:706, 70 kohta), siltä osin kuin tämä toimielin on käyttänyt toimivaltaansa, jonka perusteella se voi saada tarpeellisiksi tai hyödyllisiksi katsomiaan tietoja, erityisesti toimivaltaansa osoittaa määräys sille jäsenvaltiolle, joka kyseessä olevan valtion toimenpiteen on toteuttanut ja jolla on hallussaan kyseiset tiedot (ks. vastaavasti tuomio 14.2.1990, Ranska v. komissio, C-301/87, EU:C:1990:67, 19–22 kohta ja tuomio 20.9.2017, komissio v. Frucona Košice, C-300/16 P, EU:C:2017:706, 71 kohta).
- 113 Siltä osin kuin erityisesti on kyse yksityinen markkinataloustoimija -periaatteen soveltamisesta tietyssä tapauksessa, unionin tuomioistuimen vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee, että se edellyttää, että komissio osoittaa sellaisen kokonaisarvioinnin päätteeksi, jossa otetaan huomioon kaikki yksittäistapauksen kannalta merkitykselliset seikat, että kyseessä olevan valtion toimenpiteen edunsaajana oleva yritys tai yritykset eivät selvästikään olisi saaneet vastaavaa etua tavanomaisen varovaiselta ja huolelliselta yksityiseltä toimijalta, joka oli mahdollisimman samankaltaisessa tilanteessa ja menetteli tavanomaisissa markkinaolosuhteissa. Tässä kokonaisarvioinnissa komission on otettava huomioon kaikki vaihtoehdot, joita tällainen toimija olisi kohtuudella tarkastellut, kaikki saatavilla olevat tiedot, jotka voivat huomattavalla tavalla vaikuttaa sen päätökseen sekä edun myöntämistä koskevan päätöksen tekohetkellä vallinneet kehitysnäkymät (ks. vastaavasti tuomio 26.3.2020, Larko v. komissio, C-244/18 P, EU:C:2020:238, 28–31 ja 65 kohta ja tuomio 11.11.2021, Autostrada Wielkopolska v. komissio ja Puola, C-933/19 P, EU:C:2021:905, 108–113 kohta).
- 114 Komission on erityisesti tutkittava, voitiinko kyseisenä ajankohtana katsoa, että toimenpide, jolla etu myönnettiin, oli taloudellisesti, kaupallisesti ja rahoituksellisesti järkevä, kun otetaan huomioon sen kannattavuusnäkymät lyhyellä tai pidemmällä aikavälillä ja muut siihen sisältyvät kaupalliset tai taloudelliset edut (ks. vastaavasti tuomio 10.7.1986, Belgia v. komissio, 234/84, EU:C:1986:302, 14 ja 15 kohta; tuomio 21.3.1991, Italia v. komissio, C-303/88, EU:C:1991:136, 21 ja 22 kohta; tuomio 3.4.2014, komissio v. Alankomaat ja ING Groep, C-224/12 P, EU:C:2014:213, 36 kohta ja tuomio 10.12.2020, Comune di Milano v. komissio, C-160/19 P, EU:C:2020:1012, 107 kohta).
- 115 Käsiteltävässä asiassa unionin yleinen tuomioistuin laiminlöi tiettyjä tästä oikeuskäytännöstä ilmeneviä vaatimuksia.

- 116 Se pidättäytyi tosin perustellusti – tuomiossa T-607/17 implisiittisesti ja tuomion T-8/18 185 kohdassa nimenomaisesti – tukeutumisesta komission toteamukseen, jonka mukaan Italian tasavalta ei ollut vedonnut yksityinen markkinataloustoimija -periaatteeseen, kun otetaan huomioon, ettei tällaisella toteamuksella ole merkitystä unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön kannalta (tuomio 5.6.2012, komissio v. EDF, C-124/10 P, EU:C:2012:318, 103 ja 104 kohta ja tuomio 11.11.2021, Autostrada Wielkopolska v. komissio ja Puola, C-933/19 P, EU:C:2021:905, 107 kohta).
- 117 Se katsoi kuitenkin siitä, ettei kyseistä periaatetta voida soveltaa käsiteltävässä asiassa kolmesta syystä, joista ensimmäinen koskee lähinnä sitä, että riidanalaisessa päätöksessä tarkoitettujen lentoasemien pitäjät eivät olleet valtion määräysvallassa olevia yksiköitä (tuomion T-607/17 117–119, 124 ja 125 kohta sekä tuomion T-8/18 175–177, 190 ja 191 kohta), toinen sitä, että tukijärjestelmällä, jossa riidanalaiset toimenpiteet on otettu käyttöön, pyrittiin julkisen politiikan tavoitteisiin (tuomion T-607/17 124–127 ja 130 kohta ja tuomion T-8/18 190–193 kohta) ja kolmas sitä, että nämä lentoasemien pitäjät vain panivat täytäntöön tämän järjestelmän ja nämä toimenpiteet ilman, että ne olisivat olleet tässä yhteydessä merkittävässä määrin riippumattomia autonomisesta alueesta (tuomion T-607/17 116, 118 ja 119 kohta ja tuomion T-8/18 174, 176 ja 177 kohta).
- 118 Mikään näistä perusteista ei kuitenkaan ollut omiaan sulkemaan pois yksityinen markkinataloustoimija -periaatteen soveltamisen.
- 119 Näin ollen ensimmäisen tai kolmannen perusteen avulla ei voitu päätyä tällaiseen soveltamatta jättämiseen, koska kyseistä periaatetta voidaan soveltaa myös silloin, kun valtio on myöntänyt edun yhdelle tai useammalle yritykselle suoraan taikka sen määräysvallassa tai sen määräävässä vaikutusvallassa olevien yksityisten yritysten välityksellä, kuten tämän tuomion 105 ja 110 kohdassa mainitusta oikeuskäytännöstä ilmenee ja kuten julkisasiamies on ratkaisuehdotuksensa 94 kohdassa muistuttanut.
- 120 Unionin yleisen tuomioistuimen esittämä toinen peruste ei myöskään sulkenut pois yksityinen markkinataloustoimija -periaatteen sovellettavuutta, kuten tämän tuomion 106 kohdassa mainitusta oikeuskäytännöstä ilmenee ja kuten julkisasiamies on ratkaisuehdotuksensa 80, 82 ja 95 kohdassa muistuttanut. Julkisen politiikan tavoitteisiin pyrkiminen liittyy nimittäin olennaisesti suurimpaan osaan valtion toimenpiteitä, joita voidaan pitää valtiontukena ja joita voidaan tätä varten arvioida tämän periaatteen valossa (ks. vastaavasti tuomio 21.3.1991, Italia v. komissio, C-305/89, EU:C:1991:142, 20 kohta ja tuomio 14.9.1994, Espanja v. komissio, C-42/93, EU:C:1994:326, 14 kohta). Tämän periaatteen soveltaminen merkitsee kuitenkin sitä, että näitä toimenpiteitä on tarkasteltava ottamatta huomioon tällaisia tavoitteita (ks. vastaavasti tuomio 10.7.1986, Belgia v. komissio, 234/84, EU:C:1986:302, 14 kohta) ja voittoa, joka liittyy valtion ominaisuuteen julkisen vallan käyttäjänä ja jonka näiden tavoitteiden saavuttaminen voi tuottaa (ks. vastaavasti tuomio 5.6.2012, komissio v. EDF, C-124/10 P, EU:C:2012:318, 79 kohta ja tuomio 6.3.2018, komissio v. FIH Holding ja FIH Erhvervsbank, C-579/16 P, EU:C:2018:159, 55, 57 ja 58 kohta).
- 121 Näin ollen on todettava, että unionin yleinen tuomioistuin katsoi virheellisesti, ettei yksityinen markkinataloustoimija -periaatetta voitu soveltaa, ja katsoi kuitenkin samanaikaisesti, kuten Volotea ja easyJet toteavat, että Cagliari-Elmasin ja Olbian lentoasemien pitäjien kanssa lentoliikenteen palveluita sekä markkinointi- ja mainontapalveluita koskevia sopimuksia tehneiden lentoyhtiöiden oli katsottava saaneen ”etua, jota ne eivät olisi saaneet tavanomaisissa markkinaolosuhteissa”, koska niille näiden sopimusten perusteella maksettava korvaus ei ollut

vastike palveluista, jotka vastaavat autonomisen alueen todellisia tarpeita ja koska lisäksi kyseessä olevat lentoasemien pitäjät olivat tehneet mainitut sopimukset ilman, että etukäteen oli toteutettu tarjouspyyntömenettely tai vastaava menettely (tuomion T-607/17 128–149 kohta ja tuomion T-8/18 174 ja 194–217 kohta).

- 122 Nämä arvioinnit huomioon ottaen unionin yleinen tuomioistuin katsoi tuomion T-607/17 150 kohdassa ja asiassa T-8/18 antamansa tuomion 218 kohdassa, että komissio oli voinut perustellusti päätellä, että rahoituksesta, jonka autonominen alue oli lentoasemien pitäjien välityksellä myöntänyt Volotealle ja easyJetille vastikkeeksi näiden tarjoamista liikenne-, markkinointi- ja mainontapalveluista, muodostui niille etua, jota ne eivät olisi saaneet tavanomaisissa markkinaolosuhteissa.
- 123 Kuten tämän tuomion 109 ja 110 kohdassa mainitusta oikeuskäytännöstä ilmenee ja kuten julkisasiamies on todennut ratkaisuehdotuksensa 99 kohdassa, yksityinen hankkija -arviointiperuste – kuten yksityinen myyjä -arviointiperuste, johon se on verrattavissa – on yksi niistä eri arviointiperusteista, joilla konkretisoidaan yksityinen markkinataloustoimija -periaate. Näissä olosuhteissa tämän tuomion 117–120 kohdassa todetut oikeudelliset virheet voivat johtaa valituksenalaisten tuomioiden kumoamiseen vain, jos ilmenee, että myös nämä unionin yleisen tuomioistuimen lisäperustelut ovat myös oikeudellisesti virheellisiä eivätkä sellaisenaan voi olla kyseisten tuomioiden tuomiolauselman perustana.
- 124 Toiseksi tältä osin on aluksi todettava, että mainitut perustelut on esitetty lähinnä suhteessa komission riidanalaisessa päätöksessä etukäteen tekemiin toteamuksiin ja arviointeihin. Näin ollen Volotea arvostelee unionin yleistä tuomioistuinta virheellisesti siitä, että se ylitti komission päätösten laillisuutta valvovalle tuomioistuimelle asetetut rajat esittäessään nämä samat perustelut.
- 125 Seuraavaksi on korostettava, että yksityinen hankkija -arviointiperustetta – siltä osin kuin se yksityinen markkinataloustoimija -periaatteen on yksi mahdollisista muunnelmista – on näin ollen tulkittava ja sovellettava johdonmukaisesti tämän periaatteen sekä sen soveltamista koskevien näyttöä koskevien vaatimusten kanssa.
- 126 Tältä osin unionin tuomioistuimen vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee tosin, että jos valtio tai muu julkinen yksikkö päättää myydä tai vastaavasti hankkia tavaroita tai palveluja suoraan yhdeltä tai useammalta yksityiseltä yritykseltä, sen perusteella, että on toteutettu tarjouspyyntömenettely, joka on järjestetty tavalla, jolla varmistetaan sen avoimuus, puolueettomuus ja syrjimättömyys, voidaan tietyin edellytyksin olettaa, että sopimukset tai muut toimet, jotka on tehty tässä tarkoituksessa kyseisen menettelyn päätteeksi, ja niissä määrätyt korvaukset heijastavat tavanomaisia markkinaolosuhteita ja erityisesti tavanomaista hintaa tai tavanomaista markkina-arvoa, joka sulkee pois SEUT 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitettun edun (ks. vastaavasti tuomio 16.7.2015, BVVG, C-39/14, EU:C:2015:470, 29 ja 32 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 127 Tästä oikeuskäytännöstä ilmenee kuitenkin myös, ettei tällainen menettely ole aina pakollinen tällaista myyntiä tai ostoa varten ja että lisäksi on olemassa muita keinoja tällaisen edun olemassaolon poissulkemiseksi. On nimittäin mahdollista turvautua muihin keinoihin, kuten riippumattomaan asiantuntija-arvioon (tuomio 16.7.2015, BVVG, C-39/14, EU:C:2015:470, 31 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen) tai merkityksellisten kustannusten luotettavaan, tarkkaan ja kattavaan arvioon (ks. vastaavasti tuomio 2.9.2010, komissio v. Scott, C-290/07 P,

- EU:C:2010:480, 70–75 kohta) sen varmistamiseksi, että täten toteutettu liiketoimi on tavanomainen markkinatoimi, joka johtaa tavanomaisen hinnan tai tavanomaisen markkina-arvon vahvistamiseen.
- 128 Sitä suuremmalla syyllä toteutettu tarjouspyyntömenettely ei voi olla ainoa keino sulkea pois SEUT 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitettun edun olemassaolo tilanteessa, jossa valtio ei myy tai hanki tavaroita tai palveluja yksityisiltä yrityksiltä suoraan vaan sellaisten muiden yksityisten yritysten välityksellä, jotka eivät ole velvollisia turvautumaan tällaiseen menettelyyn. Käytetystä keinosta riippumatta kysymys siitä, onko tällaisen edun olemassaolo suljettava pois vai onko se päinvastoin myönnettävä, edellyttää siis joka tapauksessa sen arvioimista, kuvastavatko sopimukset tai muut toimet, joissa tällaisesta myynnistä tai hankinnasta määrätään, tavanomaisia markkinaolosuhteita, kuten tämän tuomion 113 ja 114 kohdassa on muistutettu.
- 129 Lisäksi on niin, kuten näistä samoista kohdista ilmenee, että komission on suoritettava tämä arviointi ja osoitettava SEUT 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitettun edun olemassaolo tämän tuomion 111 ja 112 kohdassa mainituin edellytyksin, koska tämä etu, jos se oletetaan toteen näytetyksi, voi käsiteltävässä asiassa vastata vain sen maksun, jota kyseiset edunsaajat olisivat voineet olettaa saavansa tavanomaisissa markkinaolosuhteissa, ja lentoasemien pitäjien tosiasiallisesti maksaman maksun välistä erotusta.
- 130 Unionin yleinen tuomioistuin ei kuitenkaan ottanut käsiteltävässä asiassa huomioon näitä erilaisia aineellisia ja näyttöä koskevia vaatimuksia.
- 131 Yhtäältä se nimittäin tyytyi sekä SEUT 107 artiklan 1 kohdasta johtuvia vaatimuksia koskevassa arvioinnissaan että tosiseikkojen oikeudellista luonnehdintaa näiden vaatimusten kannalta koskevassa arvioinnissaan toteamaan, että käsiteltävässä asiassa kyseessä olevia sopimuksia eivät tehneet niiden osapuolina olleet yksityiset yksiköt tarjouspyyntömenettelyssä, kuten tuomion T-607/17 136, 137 ja 141 kohdasta ja tuomion T-8/18 203, 204 ja 208 kohdasta ilmenee, ja katsomaan tämän jälkeen yleisesti, että tämän menettelyn toteuttaminen ”olisi voinut osoittaa markkinaolosuhteiden olemassaolon ja näin ollen SEUT 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitettun edun puuttumisen” ja että käsiteltävässä asiassa Volotea ja easyJet ”eivät olleet” osoittaneet, että Cagliari-Elmasin ja Olbian lentoasemien pitäjät olivat toteuttaneet ”vastaavan” menettelyn, kuten tuomion T-607/17 140, 142 ja 143 kohdasta ja tuomion T-8/18 207, 209 ja 210 kohdasta ilmenee.
- 132 Näin tehdessään unionin yleinen tuomioistuin antoi perusteettoman merkityksen sille, että yksityiset yritykset, joilla ei ole velvollisuutta järjestää tarjouspyyntömenettelyä ja jotka aikovat tehdä tällaisia sopimuksia, turvautuvat ennakolta tällaiseen tai vastaavaan menettelyyn, sillä muussa tapauksessa nämä sopimukset luokitellaan automaattisesti SEUT 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuksi ”eduksi”, jos jokin näistä yksityisistä yrityksistä rahoittaa sopimuksen mukaiset veloitteensa julkisista varoista. Tarve toteuttaa tällainen tarjouspyyntömenettely tai vastaava menettely taikka siitä, ettei tällaista menettelyä ole käytetty, automaattisesti aiheutuva seuraus eivät johdu tästä määräyksestä tai unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä, joissa päinvastoin edellytetään tapauskohtaista konkreettista kokonaisarviointia, kuten tämän tuomion 113, 114 ja 128 kohdassa on muistutettu, ja lisäksi niissä edellytetään, että asianomaisten yritysten on osoitettava sen puuttuminen (ks. vastaavasti tuomio 10.12.2020, Comune di Milano v. komissio, C-160/19 P, EU:C:2020:1012, 111 kohta).

- 133 Toisaalta unionin yleinen tuomioistuin tyytyi tuomion T-607/17 139 kohdassa ja tuomion T-8/18 206 kohdassa ”kyseenalaistamaan” sen, että lentoasemien pitäjien ja lentoyhtiöiden välillä tehtyjen sopimusten kohteena olevat markkinointipalvelut vastasivat autonomisen alueen ”todellisia tarpeita”. Se ei kuitenkaan voinut tämän arvioinnin perusteella päätellä, että kyseessä oli SEUT 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu etu, kuten Volotea perustellusti väittää.
- 134 Samalla unionin yleinen tuomioistuin ei pyrkinyt valituksenalaisissa tuomioissa valvomaan, oliko komissio täyttänyt riidanalaisessa päätöksessä sille kuuluvan velvollisuuden määrittellä, olivatko lentoasemien pitäjien ja lentoyhtiöiden väliset sopimukset tavanomaisia markkinatoimintoja. Se katsoi päinvastoin, ettei tämä kysymys ollut lainkaan merkityksellinen ja esitti tältä osin yleisluonteisia arviointeja, kuten tuomion T-607/17 118, 125 ja 143 kohdasta ja tuomion T-8/18 176, 191 ja 210 kohdasta käy ilmi. Tämän tuomion 113, 114 ja 128 kohdassa mainitun oikeuskäytännön mukaisesti mainittu kysymys oli kuitenkin arvioitava, kuten easyJet perustellusti katsoo.
- 135 Näin ollen unionin yleinen tuomioistuin teki oikeudellisen virheen katsoessaan, että lentoyhtiöiden, jotka olivat tehneet Cagliari-Elmasin ja Olbian lentoasemien pitäjien kanssa lentoliikenteen palveluita sekä markkinointi- ja mainontapalveluita koskevia sopimuksia, oli katsottava saaneen SEUT 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua ”etua”, koska niille näiden sopimusten perusteella maksettu korvaus ei ollut vastike palveluista, jotka vastasivat autonomisen alueen todellisia tarpeita ja koska asianomaiset lentoasemien pitäjät olivat tehneet mainitut sopimukset ilman etukäteen käytyä tarjouskilpailua tai vastaavaa menettelyä.
- 136 Näin ollen unionin yleinen tuomioistuin teki myös oikeudellisen virheen, kun se totesi tuomion T-607/17 150 kohdassa ja tuomion T-8/18 218 kohdassa, että komissio oli voinut perustellusti päätellä, että rahoitus, jonka autonominen alue oli näiden lentoasemien pitäjien välityksellä myöntänyt Volotealle ja easyJetille vastikkeena näiden tarjoamista liikenne-, markkinointi- ja mainontapalveluista, merkitsi niille etua, jota ne eivät olisi saaneet normaaleissa markkinaolosuhteissa.
- 137 Tästä seuraa, että asiassa C-331/20 P esitetyn ensimmäisen valitusperusteen ensimmäinen väite ja asiassa C-343/20 P esitetyt neljä valitusperustetta ovat perusteltuja siltä osin kuin ne koskevat yksityinen markkinataloustoimija -periaatteen tulkintaa, sovellettavuutta ja soveltamista nyt käsiteltävässä asiassa.
- 138 Koska toimenpiteen luonnehtiminen valtiontueksi edellyttää muiden kumulatiivisten edellytysten ohella sen osoittamista, että yksi tai useampi yritys on saanut kyseisen toimenpiteen myötä etua, kuten tämän tuomion 102 ja 103 kohdassa on muistutettu, ja koska edellisessä kohdassa mainitut kanneperusteet on hyväksyttävä, tuomio T-607/17 on kumottava ilman, että on tarpeen tutkia Volotean asiassa C-331/20 P tekemän valituksen tueksi esittämiä muita väitteitä ja perusteita, ja tuomio T-8/18 on kumottava siltä osin kuin siinä hylätään perusteettomana easyJetin kanne.

Ensimmäisessä oikeusasteessa nostetut kanteet

- 139 Jos asia on ratkaisukelpoinen, unionin tuomioistuin voi Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 61 artiklan ensimmäisen kohdan nojalla itse ratkaista asian lopullisesti.

- 140 Unionin tuomioistuin katsoo, että on aiheellista ratkaista lopullisesti kumpikin käsiteltävänä oleva asia, jotka ovat ratkaisukelpoisia, koska ne on käsitelty kontradiktorisessa menettelyssä unionin yleisessä tuomioistuimessa ja koska ne eivät edellytä uusien prosessinjohto- tai tutkintatoimenpiteiden toteuttamista, ottaen huomioon kysymykset, jotka on ratkaistava asioiden saattamiseksi päätökseen.
- 141 Kuten tämän tuomion 35–40 kohdassa todetaan, Volotea esitti viisi kanneperustetta unionin yleisessä tuomioistuimessa nostamansa kanteen tueksi. EasyJet puolestaan esitti kanteensa tueksi kuusi kanneperustetta.
- 142 Ensimmäiseksi on tutkittava yhdessä Volotean esittämä ensimmäinen ja viides kanneperuste, jotka koskevat SEUT 107 artiklan 1 kohdan rikkomista, perustelujen puutteellisuutta ja perustelujen ristiriitaisuutta, sekä easyJetin toinen kanneperuste, joka koskee saman määräyksen rikkomista.
- 143 Koska nämä eri kanneperusteet liittyvät riidanalaisen päätöksen osaan, jossa komissio toteaa edun olemassaolon, aluksi on todettava, että komission kyseisessä päätöksessä tämän edun osalta esittämä päättely voidaan tiivistää seuraavasti.
- 144 Se katsoi ensinnäkin kyseisen päätöksen 364–377 perustelukappaleessa, että riidanalaiset toimenpiteet oli luokiteltava ”avustuksiksi”, koska niillä määrättiin siitä, että autonominen alue, joka toimii lentoasemien pitäjien ”välityksellä”, ”tarjoaa” ”varoja” tai ”maksuja” lentoyhtiöille ”vastineeksi markkinointipalveluista” ja ”lentoliikenteen lisäämisestä”, joka toteutetaan avaamalla uusia lentoreittejä ja vahvistamalla olemassa olevia reittejä ja koska niillä vapautettiin täten nämä lentoyhtiöt osasta kustannuksia, joista niiden on tavanomaisesti vastattava toimintansa kehittämiseksi ja edistämiseksi. Tässä yhteydessä komissio totesi muun muassa, että asianomaisten lentoasemien pitäjien oli tarkoitus tehdä mainittujen lentoyhtiöiden kanssa ”sopimuksia”, joissa sovitaan ”taloudellisia korvauksia” ”vastaan” ”liikennettä koskevista tavoitteista” ja ”liikennöintitoimintojen laajentamisesta”, sekä ”seuraamuksista”.
- 145 Tämän jälkeen komissio käsitteli riidanalaisen päätöksen 378 ja 380–388 perustelukappaleessa kysymystä siitä, olivatko riidanalaiset toimenpiteet ”yksityinen markkinataloustoimija -periaatteen mukaisia”.
- 146 Tältä osin komissio katsoi ensinnäkin riidanalaisen päätöksen 380–386 perustelukappaleessa, että autonominen alue ”ei [ollut] toiminut lentoyhtiöiden suhteen samoin kuin yksityinen markkinataloustoimija”. Todettuaan tästä seikasta, ettei Italian tasavalta ollut vedonnut yksityinen markkinataloustoimija -periaatteeseen hallinnollisen menettelyn aikana, se katsoi ensin, että kun otetaan huomioon autonomisen alueen julkisen politiikan tavoitteet, siitä seikasta, että sillä oli määräysvalta vain yhteen kyseessä olevista lentoasemien pitäjistä, ja siitä, että riidanalaiset toimenpiteet olivat seurausta julkisen viranomaisen perustamasta järjestelmästä eivätkä lentoaseman pitäjän ja lentoyhtiön välisestä yksittäisestä sopimuksesta, tätä periaatetta ei voitu soveltaa. Tämän jälkeen komissio havaitsi, että jos mainittua periaatetta olisi voitu soveltaa, se olisi edellyttänyt, että kannattavuusanalyysin tai vertailuanalyysin perusteella olisi määriteltävä, oliko autonominen alue toiminut sellaisen yksityisen toimijan tavoin, jota ohjaavat kannattavuusnäkökulmat, kuten tilanne olisi ollut lentoaseman pitäjän tekemien sopimusten tapauksessa, ja se lisäsi vielä, että tällainen analyysi ”ei ollut merkityksellinen käsiteltävässä asiassa”. Lopuksi se katsoi, ettei Italian tasavalta ollut joka tapauksessa esittänyt mitään toimintasuunnitelmaa, kannattavuusanalyysiä tai mitään muuta seikkaa, joka ”osoittaisi selvästi” yksityisen markkinataloustoimijan toiminnan.

- 147 Toiseksi komissio totesi riidanalaisen päätöksen 386 perustelukappaleessa, ettei mitään tarjouspyyntömenettelyä lentoyhtiöiden valitsemiseksi ollut järjestetty, koska lentoasemien pitäjät ainoastaan ”julkaisivat ilmoituksia” ja ”valitsivat parhaan tarjouksen”, ja se lisäsi vielä, että tällaisen menettelyn toteuttaminen ei kuitenkaan olisi ”voinut sulkea pois edun olemassaoloa” käsiteltävässä asiassa, koska riidanalaiset toimenpiteet oli suunniteltu ”kanavoimaan julkisia varoja lentoyhtiöille” ilman, että nämä varat vastasivat ”korvausta tavaroista tai palveluista, jotka vastaavat autonomisen alueen todellisia tarpeita”.
- 148 Kolmanneksi komissio katsoi riidanalaisen päätöksen 387 perustelukappaleessa, että ”näissä olosuhteissa ei myöskään ollut mahdollisuutta arvioida lentoasemien ja lentoyhtiöiden välistä taloudellista suhdetta” sen määrittämiseksi, olivatko ne yksityinen markkinataloustoimija -periaatteen mukaisia, ja että ”oli selvää, etteivät lentoasemien pitäjät toimineet markkinataloustoimijoiden tavoin, kun ne tekivät eri sopimuksia lentoyhtiöiden kanssa” vaan että ne panivat täytäntöön autonomisen alueen laatiman riidanalaisen tukijärjestelmän lentoliikenteen lisäämiseksi”.

Asianosaisten lausumat

- 149 EasyJet väittää toisessa kanneperusteessaan muun muassa, että komissio teki oikeudellisen virheen ensinnäkin, kun se totesi ”avustusten” olemassaolon jo ennen kuin se oli tutkinut yksityinen markkinataloustoimija -periaatteen valossa riidanalaiset toimenpiteet ja sopimukset, jotka lentoasemien pitäjät olivat tehneet lentoyhtiöiden kanssa niiden täytäntöönpanoa varten. Toiseksi easyJet katsoo, että komissio sulki virheellisesti pois tämän tutkinnan suorittamisen kyseisen periaatteen kannalta vetoamalla autonomisen alueen ”julkisen politiikan tavoitteisiin”, siihen, että riidanalaiset toimenpiteet ja sopimukset, joilla ne pantiin täytäntöön, perustuivat väitetyksi ”järjestelmään”, joka ei edellyttänyt muita täytäntöönpanotoimenpiteitä ja jossa sen edunsaajat määriteltiin yleisluonteisesti ja abstraktisti, siihen, että osa asianomaisista lentoasemien pitäjistä oli luonteeltaan ”yksityisiä” ja siihen, että nämä viimeksi mainitut olivat ”välittäjän” roolissa. Kolmanneksi kyseinen toimielin teki väitetyksi oikeudellisia virheitä ja ilmeisiä arviointivirheitä, kun se ei arvioinut asianmukaisesti ja perustellusti riidanalaisen toimenpiteiden kannattavuutta niillä käyttöön otettujen eri mekanismien kannalta, kun se piti perusteettoman tärkeänä sitä, ettei tarjouspyyntömenettelyä ollut järjestetty ja kun se kiisti autonomisen alueen todellisen tarpeen lentoliikenteen palveluihin. Neljänneksi komissio jätti virheellisesti määrittämättä, voitiinko lentoasemien pitäjien ja lentoyhtiöiden välillä tehtyjä sopimuksia pitää normaaleissa markkinaolosuhteissa toimineiden talouden toimijoiden menettelynä, kun otetaan huomioon näiden sopimusten nojalla tarjottujen palvelujen kaupallinen ja taloudellinen etu, niistä maksettu hinta sekä kyseisten sopimusten tekemistä ja täytäntöönpanoa koskevat muut oikeudelliset ja käytännön järjestelyt. Tässä yhteydessä easyJet viittaa muun muassa toimintasuunnitelmiin, jotka lentoasemien pitäjien oli laadittava, kannattavuusvaatimuksiin, joiden oli ohjattava sekä näitä toimintasuunnitelmia että lentoyhtiöiden kanssa tehtyjä sopimuksia, sekä siihen, miten Geasar ja Sogaer ovat panneet nämä vaatimukset täytäntöön sen osalta.
- 150 Volotea puolestaan väittää ensimmäisessä ja viidennessä kanneperusteessaan muun muassa, että komissio tulkitsi ja sovelsi yksityinen markkinataloustoimija -periaatetta virheellisesti, että komissio ei täyttänyt sille kuulunutta todistustaakkaa, kun se ei osoittanut edun olemassaoloa tämän periaatteen valossa ja että se perusteli näitä kysymyksiä riittämättömällä tavalla riidanalaisessa päätöksessä. Tässä yhteydessä Volotea väittää erityisesti, että kun Geasar ja Sogaer tekivät sopimuksia lentoyhtiöiden – kuten Volotean – kanssa, julkaistuaan kiinnostuksenilmaisupyynnöksiä ja hyväksytyään houkuttelevimmat tarjoukset, ne toimivat

yksityisten markkinataloustoimijoiden tavoin, kun ne ensin pyrkivät hankkimaan palveluja, jotka ovat omiaan lisäämään liikennettä ja kasvattamaan lentoasemien houkuttelevuutta, varmistivat tämän jälkeen ennalta näiden palvelujen kannattavuusnäkökulmat ja lopuksi, kun ne tämän vastikkeena maksoivat sopimuskumppaneilleen asianmukaisen hinnan. Volotea väittää myös, että sen sijaan, että komissio olisi tutkinut tarkasti tämän tilanteen yksityinen markkinataloustoimija -periaatteen valossa, se tyytyi lähinnä asettamaan rinnakkain useita epäselviä oikeudellisia ja tosiseikkoja koskevia väitteitä, jotka ovat vailla merkitystä tai joiden tueksi ei ole esitetty näyttöä ja joiden perusteella se ei voinut katsoa, että kyseessä oli etu.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

- 151 Tämän tuomion 107–110 kohdassa mainitusta oikeuskäytännöstä ilmenee ensinnäkin, että sen määrittämiseksi, merkitsivätkö riidanalaiset toimenpiteet ja sopimukset, joilla Geasar ja Sogaer ovat panneet ne täytäntöön easyJetin ja Volotean osalta, näille viimeksi mainituille SEUT 107 artiklan 1 kohdan mukaista etua, komission tehtävänä oli tutkia nämä toimenpiteet ja nämä sopimukset yksityinen markkinataloustoimija -periaatteen kannalta. Lisäksi tämän tuomion 105, 106, 117 ja 118 kohdassa mainitusta oikeuskäytännöstä ilmenee, että autonomisen alueen asettamat julkisen politiikan tavoitteet ja kyseessä olevien lentoasemien pitäjien yksityinen luonne eivät olleet esteenä tämän periaatteen sovellettavuudelle.
- 152 Seuraavaksi on todettava, että yksityinen markkinataloustoimija -periaatteen soveltaminen edellytti käsiteltävässä asiassa, että komission oli tutkittava tämän tuomion 111–114 ja 125–129 kohdassa muistutettujen yksityiskohtaisten sääntöjen mukaisesti, voitiinko autonomisen alueen, joka on riidanalaiset toimenpiteet toteuttanut julkinen yksikkö, ja lentoasemien pitäjien, jotka komissio esittää ”välittäjinä” ja jotka ovat lentoyhtiöiden kanssa tehtyjen sopimusten osapuolia, katsoa menetelleen keskenään verrattavissa olevissa tilanteissa olevien tavaroiden tai palvelujen yksityisten hankkijoiden tavoin, kun ne määräisivät lentoliikennepalvelujen tarjoamista koskevien sopimusten tekemisestä ja tekivät tällaisia sopimuksia.
- 153 Kuten tämän tuomion samoista kohdista ilmenee, tässä tutkimuksessa oli arvioitava kokonaisvaltaisesti ja konkreettisesti, olivatko nämä yksiköt pyrkineet kukin omalta osaltaan hankkimaan kyseessä olevat palvelut tavanomaisin markkinaehdoin, kun otetaan huomioon erityisesti tällaisen liiketoimen järkevyyden, sen ennustettavissa olevat kannattavuusnäkökulmat, tätä tarkoitusta varten suunniteltujen palvelujen kaupallinen ja taloudellinen intressi, niiden vastikkeena maksettava hinta sekä oikeudelliset ja käytännön järjestelyt, joiden mukaisesti sopimukset, joissa määrättiin näiden palvelujen tarjoamisesta ja kyseisen hinnan maksamisesta, oli tehty.
- 154 Kuten tämän tuomion 145–148 kohdassa tiivistetysti esitetyistä riidanalaisen päätöksen perustelukappaleista ilmenee, komissio on yhtäältä selvästi jättänyt autonomisen alueen tavoittelemiin julkisen politiikan tavoitteisiin liittyvistä syistä pois lentoasemien pitäjien, joiden välityksellä autonominen alue toteutti riidanalaiset toimenpiteet, yksityisestä luonteesta ja näiden toimenpiteiden muodosta niin yksityinen markkinataloustoimija -periaatteen ”sovellettavuuden” kuin tämän periaatteen soveltamisen ”merkityksellisuuden” ja ”mahdollisuuden” soveltaa tätä periaatetta autonomisen alueen ja lentoyhtiöiden välisiin ”suhteisiin” sekä näiden ja lentoasemien pitäjien välisiin ”taloudellisiin suhteisiin”, erityisesti mainittujen toimenpiteiden toteuttamiseksi tehtyjen sopimusten järkevyyden ja ennakoitavissa olevan kannattavuuden arvioimista varten.

- 155 Toisaalta vaikka pitää paikkansa, että tästä selkeästä ja toistuvasta kannanotosta huolimatta komissio esitti riidanalaisen päätöksen 382 ja 384 perustelukappaleessa joitakin arviointeja, jotka voitaisiin ymmärtää merkiksi yksityinen markkinataloustoimija -periaatteen soveltamisesta, on todettava ensinnäkin, että nämä arvioinnit koskevat vain autonomisen alueen itsensä menettelyä, ja että lentoasemien pitäjiä menettelyä ei sitä vastoin missään vaiheessa ole arvioitu aineelliselta kannalta. Toiseksi mainituissa arvioinneissa keskitytään selvästi kysymykseen siitä, onko autonominen alue toiminut sellaisen yksityisen sijoittajan tavoin, joka pyrkii saamaan ”osinkoja”, ”pääomavoittoja” tai muunlaista ”tuottoa”, eikä kysymykseen siitä, menettelikö se tavalla, jolla tavaroiden tai palvelujen yksityinen hankkija olisi menetellyt vastaavanlaisessa tilanteessa. Kolmanneksi komissio, jolle todistustaakka edun olemassaolosta kuuluu tämän tuomion 111 ja 112 kohdassa mainituin edellytyksin, tyytyy näissä samoissa toteamuksissa lähinnä oletamaan ehdottomin sanamuodoin, että autonominen alue ”ei voi odottaa mitään sellaista tuottoa” tai muuta voittoa, joka voitiin ottaa huomioon yksityinen markkinataloustoimija -periaatteen valossa tehdyn arvioinnin puitteissa, ja se arvostelee tämän jälkeen Italian tasavaltaa siitä, ettei se ”yksilöinyt mitään kannattavuusnäkökohtaa” tai ”joka tapauksessa” esittänyt tietoja, jotka ”osoittavat selvästi”, että autonominen alue menetteli yksityisen markkinataloustoimijan tavoin. Neljänneksi kyseinen toimielin ei ole missään vaiheessa tutkinut perusteellisesti sen tiedossa tosiasiallisesti olleita seikkoja, kuten myös easyJet ja Volotea perustellusti väittävät.
- 156 Nyt käsiteltävässä asiassa kyseessä olevista laeista ja asetuksista sekä niiden täytäntöönpanoa koskevista yksityiskohtaisista säännöistä, sellaisina kuin ne on esitetty riidanalaisessa päätöksessä (44–46, 71–75 ja 79–84 perustelukappale) ja tiivistetysti esitetty tämän tuomion 5–25 kohdassa, ilmenee selvästi, että lentoasemien pitäjiä ja lentoyhtiöiden välillä tehdyt sopimukset merkitsevät autonomisen alueen etukäteen antamaa hyväksyntää ja jälkikäteen suorittamaa valvontaa varten toimitettuja kahdenvälisiä konkreettisia toimintasuunnitelmia, joiden oli määrä sisältää – ja jotka komission mukaan tosiasiallisesti sisälsivät – tietoja, jotka koskivat muun muassa ”aloitteita, jotka lentoasemien pitäjät katsoivat toteuttamiskelpoisiksi” ja ”taloudelliset ennusteet”, jotka tukevat tarjottavien palvelujen kannattavuusnäkyä, joista tämän toimielimen oli annettava lausuntonsa.
- 157 Riidanalaisesta päätöksestä ei myöskään ilmene, että komissio olisi käyttänyt toimivaltuuksiaan hankkiakseen tarpeelliseksi tai hyödyllisiksi katsomansa lisätiedot, erityisesti toimivaltuuttaan osoittaa Italian tasavallalle määräys, jolla se pyrittiin saamaan toimittamaan kyseiset lisätiedot komissiolle SEUT 108 artiklan soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä 13.7.2015 annetun neuvoston asetuksen (EU) 2015/1589 (EUVL 2015, L 248, s. 9) 12 artiklan 3 kohdan nojalla; tämä seikka on otettava huomioon tämän tuomion 112 kohdassa mainitun oikeuskäytännön mukaisesti.
- 158 Näin ollen komissio rikkoi SEUT 107 artiklan 1 kohtaa, kun se ei soveltanut käsiteltävässä asiassa yksityinen markkinataloustoimija -periaatetta ja kun se totesi edun olemassaolon sellaisten oikeudellisten ja tosiasiallisten toteamusten perusteella, jotka eivät voi olla tällaisen arvioinnin perustana.
- 159 Kaikista edellä esitetyistä syistä on katsottava, että Volotean esittämä ensimmäinen ja viides kanneperuste ja easyJetin esittämä toinen kanneperuste ovat perusteltuina.
- 160 Koska SEUT 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitettun edun olemassaolon osoittaminen on yksi niistä kumulatiivisista edellytyksistä, joiden on täyttyttävä, jotta tietty toimenpide voidaan luokitella tässä samassa määräyksessä tarkoitetuksi valtioneuoksi, kuten tämän tuomion 102, 103 ja 138 kohdassa on muistutettu, ja koska tämän tuomion edellisessä kohdassa tarkoitettu

kanneperusteet on hyväksyttävä, Volotean ja easyJetin nostamat kanteet on hyväksyttävä, jonka seurauksena riidanalainen päätös on kumottava siltä osin kuin se koskee näitä kahta lentoyhtiötä niiden kummankin ensimmäisessä oikeusasteessa esittämien vaatimusten mukaisesti, sellaisena kuin nämä vaatimukset on muistutettu kyseisen tuomion 35 ja 38 kohdassa, ilman että näiden kanteiden tueksi esitettyjä muita kanneperusteita on tarpeen tutkia.

Oikeudenkäyntikulut

- 161 Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 184 artiklan 2 kohdassa määrätään, että jos valitus hyväksytään ja unionin tuomioistuin itse ratkaisee riidan lopullisesti, se tekee ratkaisun oikeudenkäyntikuluista.
- 162 Saman työjärjestyksen 138 artiklan 1 kohdan mukaan, jota sovelletaan valituksen käsittelyyn työjärjestyksen 184 artiklan 1 kohdan nojalla, asianosainen, joka häviää asian, veloitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut.
- 163 Koska nyt käsiteltävässä asiassa komissio on hävinnyt yhdistetyt asiat C-331/20 P ja C-343/20 P sekä asiat T-607/17 ja T-8/18, se on veloitettava korvaamaan oikeudenkäyntikulut näissä neljässä asiassa Volotean ja easyJetin vaatimusten mukaisesti.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (toinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

- 1) **Unionin yleisen tuomioistuimen 13.5.2020 antama tuomio Volotea v. komissio (T-607/17, EU:T:2020:180) kumotaan.**
- 2) **Unionin yleisen tuomioistuimen 13.5.2020 antama tuomio easyJet Airline v. komissio (T-8/18, EU:T:2020:182) kumotaan siltä osin kuin unionin yleinen tuomioistuin hylkäsi easyJet Airline Co. Ltd:n kumoamiskanteen perusteettomana.**
- 3) **Valtiontuesta SA.33983 (2013/C) (ex 2012/NN) (ex 2011/N) – Italia – korvaukset yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyvistä palveluista Sardinian lentoasemille 29.7.2016 annettu komission päätös (EU) 2017/1861 kumotaan siltä osin kuin se koskee yhtäältä Volotea, SA:ta ja toisaalta easyJet Airline Co. Ltd:tä.**
- 4) **Euroopan komissio veloitetaan korvaamaan sekä muutoksenhakumenettelystä että ensimmäisen oikeusasteen menettelystä aiheutuneet oikeudenkäyntikulut.**

Allekirjoitukset